

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM İÇİN ANA PLAN ESASLARI*

Doç. Dr. Cevat ALKAN

Doç. Dr. Hıfzı DOĞAN

SORUN

Cumhuriyet Döneminde Devletin üzerine aldığı sorumluluklardan biri ülkenin ihtiyaç duyduğu insangücünü karşılama ve bu alandaki boşluğu en kısa zamanda doldurma tedbirlerini almak olmuştur. Başlangıçta insangücü ihtiyacının karşılanmasında örgün mesleki eğitim esas alınmıştır. Bu amaçla mesleki ve teknik öğretim okulları hızla açılmış ve yurt yüzeyine yayılmaları sağlanmıştır. Bugün birçok endüstri kuruluşlarında mesleki ve teknik öğretim okulları mezunlarının önemli görevler yaptıkları bir gerçektir.

Türkiye her yönüyle hızla değişen bir ülkedir. Bütün kuruluşlar gibi Mesleki ve Teknik Öğretimin de değişen koşullara uyması gerekmektedir. Mesleki ve Teknik Öğretimin kuruluşuna esas olan endüstriyel koşullar, öğrenci durumu, meslek eğitimine karşı tavırlar ve mali olanaklar tamamen değişmiştir.

İçinde yaşadığımız çağ, hızla gelişmekte olan bilim ve teknolojinin yarattığı devrimsel nitelikte köklü aşamalara sahne olmaktadır. Bu dönüşümün doğal bir sonucu olarak toplumsal kurumların yapılarında ve modern insan yaşantılarında büyük değişimler meydana gelmektedir. Bu değişen ortamda milletlerin ekonomik üstünlüğü gittikçe artan bir önem kazanmaktadır. Bu alandaki üstünlük ise milleti meydana getiren bireylerin yaratıcı ve üretici kabiliyetleri ile bu kabiliyetlerin sonucu olarak ortaya konan yeniliklerin teknolojiye dönüştürülmesi ve pratik alanda değerlendirilmesiyle sağlanabilmektedir.

Bu koşullar altında bir toplumun vatandaşlarına arzu edilen yaşama düzeyini sağlayacak milli gelir temin edilebilmesi, uzay çağının ge-

* Bu yazı Milli Eğitim Bakanlığının isteği üzerine genel planlama stratejisi içinde geliştirilecek olan eğitim planının bir bölümü olarak Mesleki ve Teknik Öğretim ana planının hazırlanmasında dikkate alınması gereken esasları saptamak üzere 1974 de yapılan bir araştırmanın ürünüdür.

tirdiği sorunları çözebilecek bir güce kavuşabilmesi ve çağdaş uygarlık düzeyine erişebilmesi için mevcut kurumlarını özellikle eğitim sistemini, yeni bir değerlendirmeye tabi tutması kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Teknoloji ve endüstrinin çağdaş toplum kültürünün ayrılmaz bir parçası haline geldiği bu ortamda, Mesleki ve Teknik Öğretim büyük bir geçiş ve dönüşüm içindedir. Bu nedenle Mesleki ve Teknik Öğretimi günün koşullarına uygun bir yapı ve dinamizm kazandırmak gerekmektedir. Bilim ve teknolojinin kavram ve fonksiyonlarını büyük ölçüde değiştirdiği Mesleki ve Teknik Öğretim, geleneksel kalıpları içinde bugün toplumun kendisinden beklediği görevi yerine getirecek güçten yoksundur.

Kuruluşundan bugüne kadar çeşitli aşamalardan geçmiş olan mesleki eğitim sistemimiz arzulanan bir düzeye erişememiştir. Sistem bugün çeşitli sorunlarla karşı karşıyadır. Ülkedeki nüfus artışına, politik, sosyal ve ekonomik gelişmelere ayak uyduramamaktadır. Gerek kavram yönünden gerekse yapı ve işleyiş bakımından yetersizdir. Bu alanda yapılan çalışmalardan da anlaşılacağı gibi bugün başlıca sorunları şöyle sıralamak mümkündür:

- 1- Mesleki teknik öğretimin dayandığı kuramsal temeller, kavramlar ve değer yargıları yönünden çağın ve toplumun gereklerine göre geliştirilmesi sorunu.
- 2- Örgütü daha etkin duruma getirme sorunu: merkez ve taşra örgütü, örgün ve yaygın eğitim sistemi, kurumların yapı ve işleyişinin günün koşullarına göre geliştirilmesi.
- 3- Yasal olanakların daha yeterli duruma getirilmesi sorunu.
- 4- Finansman sisteminin daha yeterli duruma getirilmesi sorunu.
- 5- Yeterli sayı ve kalitede personel temin, yetiştirme ve istihdam sorunu.
- 6- Mesleki rehberlik hizmetlerinin etkinleştirilmesi sorunu.
- 7- İnsangücü ve istihdam sorunu: Meslek standartları, meslek sınıflandırması, ücret politikası, insangücü projeksiyonları gibi hususların günün koşullarına göre düzenlenmesi.
- 8- Sistemin kendi kendisini devamlı olarak yenileme sorunu.

Bütün bu sorunlar, mesleki ve teknik öğretim sisteminde kısa ve uzun vadeli dönemlerde alınacak tedbirlerle çözümlenebilir. Bu da Mesleki ve Teknik Öğretim için bir ana planın hazırlanmasını gerektirmektedir.

Mesleki ve Teknik Öğretimin etkileşim içinde bulunduğu çevre devamlı olarak değişmektedir. Böyle bir ortam içinde çalışan Mesleki ve Teknik Öğretim sistemi, genel planlamanın yanında özel planlamaya da ihtiyaç göstermektedir. Birinci ve ikinci kalkınma planları döneminde, genel planlamaya ilâve olarak Mesleki ve Teknik Öğretimin bir ana planı bulunmadığı için, planlarda öngörülen hedefler gerçekleştirilememiştir. Bugüne kadar izlenen uygulamalar aynen devam ettirildiği ve hedeflere ulaşmak için belirli bir planlama yapılmadığı takdirde Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde ve onu izleyen dönemlerde de hedeflere ulaşma olanağı mümkün görülmemektedir. Genel düzeydeki Devlet Kalkınma Planına paralel olarak sektör ve alt sektörler göre ana planların yapılması üçüncü Beş Yıllık Kalkınma planında da belirtilmiştir. Bu nedenle, birinci ve ikinci plan döneminde edinilen tecrübeler üçüncü plan döneminde sorunların yeni bir perspektif içerisinde ele alınmasını gerektirmekte ve sektörel düzeyde de planlı bir çalışmayı zorunlu kılmaktadır.

Mesleki ve Teknik Öğretimin bütün dünyadaki gelişmesi özel kanun, plan ve destekleyici tedbirlerle olmuştur. Mesleki ve Teknik Öğretim geleneksel bazı değerlerle çatışma halindedir ve özel teşvik tedbirleri alınmadığı takdirde arzu edilen hızda gelişemez. Ülkemizde 113 yıllık bir geçmişe sahip olan Mesleki ve Teknik Öğretimin büyümesi incelendiği zaman en iyi gelişme bu sektör için yapılmış ana planların uygulandığı döneme rastlar. Mesleki ve Teknik öğretim için bir ana plan hazırlamanın diğer gereği de tarihi bir olgudan ileri gelmektedir. Türk Mesleki ve Teknik Öğretiminin en fazla gelişme ve etkinlik kazandığı dönem 1940 ve 1950 lerde özel kanunlarla uygulanan plan dönemidir. Eğitim tarihimizde ve eğitim sistemimizde örnek bir olay olarak gösterilen bu planlı uygulama Mesleki ve Teknik Öğretimimizde planların saptadığı hedeflere ulaşmanın nasıl mümkün olabileceği hususunda geçerli bir fikir vermektedir.

Mesleki ve Teknik Öğretim sisteminin, ülkenin sosyal, ekonomik ve politik gerçekleriyle bağdaştırılan bir yapı ve muhtevaya kavuşturulması zorunludur. Bugünkü Mesleki ve Teknik öğretim sistemimizin çok az sayıda bir gençlik kitlesine düşük bir verimle öğretim hizmeti götürdüğü, bu hizmete ülkenin değişen ve gelişen sosyo-ekonomik koşullarına uygun bir nitelik kazandırmak gerektiği bir gerçektir. Mesleki ve Teknik öğretimin yurt ihtiyaçlarına ve kalkınma planlarının hedeflerine erişebilecek bir yön, yapı ve muhtevaya kavuşturulabilmesi sistemli ve bilimsel çalışmaların yapılmasını gerektirir.

Kalkınma hedeflerinde endüstri sürükleyici bir sektör olarak benimsenmiştir. Mesleki ve Teknik Öğretim kurumlarının bu ilerlemeye paralel bir gelişme içine sokulması gerekir. Kamu ve özel endüstriyel kuruluşlarda yeni teknoloji uygulamalarının hızla artması, endüstrinin meslek okullarından beklediği hizmetleri değiştirmiştir. Mesleki ve Teknik Öğretim sisteminin bu ihtiyaçlara cevap verecek hale getirilmesi, okul-endüstri ilişkilerini de içine alan bir ana planın hazırlanması ile mümkün olabilir.

AMAÇ

Bu incelemenin amacı Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında hükme bağlanmış bulunan “sektörel düzeyde planlama” ilkesine dayalı olarak yapılması düşünülen Mesleki ve Teknik Öğretim Ana Planının hazırlanmasında dikkate alınacak esasları ve izlenecek yöntemi saptamaktır. Diğer bir deyişle amaç; Devlet Kalkınma Planları paralelinde Milli Eğitim hizmetinin bütünlüğü içinde Mesleki ve Teknik öğretimin tümünü kapsayan kısa ve uzun dönemli bir Mesleki ve Teknik Öğretim Ana Planının hazırlanmasına esas teşkil edecek bir ana çerçeve geliştirmektir. Bu raporun açıklık getirmek istediği sorunların bazıları şunlardır: Yeni Strateji ve Devlet Kalkınma Planının doğrultusunda hazırlanacak olan Mesleki ve Teknik Öğretim Ana Planı'nın kapsamı ne olmalıdır? Ana planın hazırlanmasında dikkate alınacak kuramsal çerçeve ve ana ilkeler neler olmalıdır? Mesleki ve Teknik Öğretim Sistemi hangi faktörlerle etkileşim halindedir? Mesleki ve Teknik Öğretim Ana Planının hazırlanmasında izlenecek yol ne olmalıdır? Milli Eğitim Bakanlığı ile Mesleki eğitim yapan çeşitli kurumların koordinasyonu nasıl sağlanacaktır?

YÖNTEM

İlgili literatürü taramak ve belirli bir programa göre konuyla ilgili kurumların yetkilileriyle temaslarda bulunarak veri toplamak bu araştırmada izlenen yöntemin esasını teşkil etmektedir. Çalışmalar iki safhalı olarak organize edilmiştir. Birinci aşamada önce ilgili literatür incelenmiş, yapılacak işin mahiyeti kapsam ve yöntem açısından tespit edilmiştir. Bu ön çalışma sonunda geliştirilen fikirler şematik olarak levhalara çizilmiş ve yapılmak istenen çalışma hakkında ilgili gruplara bilgi verilerek görüşleri alınmıştır. Görüşmelerde yapılan eleştirilerin ışığında çalışmaya devam edilerek ilk taslak rapor hazırlanmıştır.

İkinci aşamada aslak rapor çoğaltılarak tetkik için ilgililere dağıtılmıştır. Dağıtım izleyen günlerde her bir kurumun yetkilileriyle ayrı ayrı toplantılar yapılarak konu tartışılmıştır. Gerek bu toplantılarda yapılan eleştiriler, gerekse ilgililerden yazılı olarak alınan görüşler değerlendirilerek Milli Eğitim Bakanlığına sunulmak üzere rapora son şekli verilmiştir.

Araştırma, esas itibariyle yapılan işin amaç ve mahiyetinin belirlenmesi, ana planın dayanacağı kuramsal temelleri geliştirme, plan kapsamının sistematik olarak analizi ve planın hazırlanmasına ilişkin öneriler olmak üzere dört ayrı bölümde ele alınmıştır. Araştırmanın amacı, yöntemi, sınırlılığı ve terminoloji ile ilgili hususlar saptandıktan sonra planın dayanacağı kuramsal temeller kavram, kapsam ve ilkeler yönünden geliştirilmeye çalışılmıştır, Plan kapsamının sistematik olarak analizinde Mesleki ve Teknik Öğretim sistemini etkileyen faktörler eğitim süreci düzeyinden uluslararası düzeye kadar uzanan bir bütünlük içinde düşünülmüştür. Bu uzantı içinde yer alan çeşitli faktör ve değişkenleri dikkate almadan yapılacak bir planlamanın yeterli olamayacağı görüşü benimsenmiştir. Kapsam analizinde, plan hazırlık çalışmalarında dikkate alınmak üzere, mesleki eğitim sürecini etkileyen faktörlerin ayrıntılı analizlerine ait örnekler geliştirilmiş ve her kademedede yapılması gerekli çalışmalar belirtilmeye çalışılmıştır. Son olarak, ana çizgilerle çizilen bu plan çerçevesine göre planın hazırlanmasında izlenmesi gerekli görülen yöntemle ilgili esaslar geliştirilmiştir.

SINIRLILIK

Kalkınma planları, Milli Eğitim Temel Kanunu, Eğitim Reformu Stratejisi ve Mesleki-Teknik Öğretim Müsteşarlığının önerdiği kriterler gibi kaynaklara mümkün olduğu ölçüde bağlı kalma ilkesi bu incelemeyi sınırlayan birinci temel faktördür.

Proje için araştırmacılara verilen üç aylık süre çalışmaları zaman yönünden sınırlayan diğer bir faktör olmuştur.

Çalışma ayrıca araştırmacıların kendilerine tahsis edilen süre içerisinde tetkik etme olanağı bulabildikleri (yararlanılan kaynaklar kısmında listelenen) eserler ve çalışma süresince kendileriyle temas sağlanması mümkün olabilen ilgili kurum yetkililerinden sağlanan bilgilerle sınırlı bulunmaktadır.

MESLEKİ EĞİTİM KAVRAM VE KAPSAMI

Mesleki ve Teknik Öğretim Ana Plan çalışmalarını belirli bir kuamsal tabana oturtabilmek ve çalışmalara yön verebilmek için her şeyden önce çağdaş meslek eğitimi kavramı ve kapsamını bilmek gerekir. Bu bölümde daha sonraki bölümlerde önerilen hususların dayandığı temel kavramlar verilmektedir.

Meslek eğitimi insanlığın kendisi kadar eskidir. Ancak meslek eğitiminin okul içinde ele alınışı oldukça yenidir. Başlangıçta meslek eğitimi okul çatısı altında, sadece bazı beceriler kazandırma şeklinde çok dar anlamda görülmüştür. Bunun sonucu olarak “genel ve mesleki eğitim”, “teori ve pratik”, “teorik kabiliyet ve pratik kabiliyet” gibi kavramlar birbirinin karşısı olarak düşünülmüştür. Bu anlayışın sonucu olarak ülkemizde büyük maddi yatırımlar yapılmasına rağmen, meslek eğitimi beklenen olgunluğa ulaşamamıştır. Meslek okulları genellikle akademik eğitimin etkisi altında kalmışlardır. Bugünkü genel ve mesleki eğitim anlayışının sürdürülmesi ülke yararına değildir.

Çağdaş anlayışa göre teori ve pratik, genel ve mesleki eğitim bir bütünün sadece farklı yönlerdeki görünüşleridir. Zamanımızdaki teoriler, bilginin uygulama ve deneme sonucu olarak geliştirildiğini kabul etmektedir. Bugün teoriye dayalı olarak uygulama yapıldığı gibi, pratik sonuçlara göre teori geliştirmek de mümkün olmaktadır. Bunun sonucu olarak teori ve pratik bir bütünün ayrılmaz parçası olarak düşünülmektedir. Bilginin değeri, uygulamaya konulup konulamayacağı ile ölçülmektedir. Uygulama, bilgiyi denemenin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu anlayışla modern eğitim felsefeleri bireyin iş dünyasına katılmasını çağdaş eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmektedirler. Bu nedenle meslekler, topluma uyum, dostluk, bireysel ve sosyal hizmet yönünden en doğal ve gerçek bir eğitim ortamı teşkil ederler.

TANIM

Toplum ve birey hayatında meslek ve eğitim önemli bir yer tutar. Meslek eğitimi, belirli bazı becerileri kazandırma olarak, dar anlamda yorumlanamaz. Meslek eğitimi esas itibariyle birey, meslek ve eğitim sürecinden oluşmuş üç boyutlu bir bütündür. Çağdaş anlamda mesleki eğitim, bir toplum içinde yaşayan birey için gerekli yaşantıların (ihtiyaçların) temininde belirli bir meslek alanına ilişkin bilgi, beceri ve tavır kazandıran ve birey kabiliyetlerini çeşitli yönlerden geliştiren bir eğitim süreci olarak tanımlanır.

AMAÇ

Eğitimin ana hedefi bireyi bir bütün olarak mümkün olan en yüksek mükemmeliyet düzeyine ulaştırmak olduğundan mesleki eğitim de bireyin mesleki ilgi ve ihtiyacını bir motivasyon unsuru olarak kullanmak suretiyle bireyi bütünüyle eğitmeyi amaç edinir. Böylece mesleki eğitimin temel amaçlarını: a) Bireyi bütünüyle yetiştirmek ve topluma uyumunu sağlamak, b) Bireyi belirli bir mesleğe hazırlamak ve meslek içinde geliştirmek, c) Bireyi toplumsal amaçlar ve ekonomik ihtiyaçlar için yetiştirmek, d) Bireysel, sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmeye hizmet etmek olarak ifade etmek mümkündür.

İHTİYAÇ

Bireylerin topluma karşı olan sorumluluklarından biri de, üretime katılmaktır. Eğitimin amacı, yetiştirdiği insanların birşeyler bilmesi ve birşeyler yapabilmesi ile gerçekleşir. Demokratik bir anlayış içinde eşit eğitim fırsatından yararlanarak ekonomik yeterliliğini kazanabilmesi için, toplumdaki bütün bireylerin, teknolojik gelişmelerin icap ettirdiği bir seviyede eğitilmesi gerekir. Mesleki eğitime olan toplumsal ihtiyacı, bireyin toplumsal faaliyetlere katılma ihtiyacının doğal bir sonucu olarak düşünmek gerekir. Bir toplumda yaşayan bireylerin toplumdaki sosyal faaliyetlere en geniş ölçüde katılmaları zorunludur. Gerçekten toplumsal hayat bireylerin toplumun gelişmesine katkıda bulunacak şekilde yetişmelerini gerektirir. Meslek eğitimi, bireyin işe girmesini, daha iyi yaşama standardına ulaşmasını sağlar, bu da milli ekonominin gelişmesine katkıda bulunur. Ulusal kaynaklardan yararlanma, insangücünden daha iyi bir şekilde faydalanma ve milli güvenlik bakımından iş ve eğitimi birleştiren mesleki eğitime bir toplumda sosyal, ekonomik ve siyasal yönlerden ihtiyaç vardır.

Ekonomik yönden mesleki eğitim ihtiyacı, bir toplumdaki refah seviyesinin doğal kaynaklar ve insangücü ile bunlardan yararlanma derecesine bağlı olduğu ve mesleki eğitimin bu sürece insangüü yetiştirmekle katkıda bulunduğu sayılımasına dayanır. Ekonomik yönden mesleki eğitim ihtiyacını şu noktalarda özetlemek mümkündür: a) Milli kaynakların korunması ve değerlendirilmesi, b) İnsangücünün tasarruflu kullanılmasını sağlama, c) Çıraklık ve stajerlik müddetlerini takviye ve kısaltma, d) Çalışanların para kazanma güçlerini arttırma, e) Mesleki eğitim görmüş işgücü ihtiyacını karşılama, f) Süratle yükselen hayat pahalılığını düşürme, g) Milli üretici gücün yükseltilmesi, h) Değişen ve gelişen ekonomik yapıya uyum sağlamak.

Diğer taraftan, mesleki eğitime tabi tutulacak gençler ve yetişkinler açısından düşünüldüğünde çeşitli mesleki eğitim ihtiyaçlarının olduğu görülür. Bunlar: a) 13-18 yaşları arasında tüm gün eğitim gören orta öğretim öğrencilerinin mesleki hazırlık ihtiyacı, b) Orta öğretim sonrası seviyede gençlik ve yetişkinlerin ileri seviyedeki mesleklere hazırlama ihtiyacı, c) Okulunu bitirmeden iş hayatına atılan gençlerin eğitim ihtiyacı, d) Yetişkinlerin zaman zaman çalıştıkları mesleklerde geliştirilme ihtiyacı, e) Özel sorunlu kişilerin mesleki rehabilitasyon ve özel eğitim yoluyla mesleki eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Meslek eğitimi ihtiyaç duyulan alanlarda, zamanda, yerde ve biçimde yapılmalıdır.

Toplumumuzda son zamanlarda halk, endüstri ve diğer çeşitli hizmet sektörleri gençliğe mesleki ve teknik öğretimle sağlanacak, uygulamalı bilim ve teknolojinin gerektirdiği yeteneklerin kazandırılmasına büyük bir ihtiyaç duymaktadır. Bunun başlıca nedenleri: a) Eğitim alanında demokratik eğitim, fırsat eşitliği, kabiliyet, ilgi ve istidata göre eğitim kavramlarının benimsenmesi, b) Eğitimin her kademesinde öğrenci sayısının artması, c) Toplumda sadece eğitimle sağlanabilecek yeteneklere olan ihtiyacın artması, d) İşin birey için sosyal, ekonomik ve psikolojik uyum açısından öneminin artması, e) Hayatın ekonomik temeli olan işin eskisi gibi aile içinde ve aile tarafından temin edilememesidir. Türk toplumunda meslek eğitimi gerektiren başlıca nedenler şöyle özetlenebilir:

- 1- Köyden endüstriyel merkezlere göç eden vatandaşları gerekli bilgi ve becerilerle donatmak.
- 2- Endüstrinin gelişmekte olan teknik insangücü ihtiyaçlarını karşılamak,
- 3- İşsizlik sorununun çözümünü kolaylaştırmak,
- 4- Doğal kaynakları değerlendirmede etkinlik sağlamak.
- 5- Vatandaşların üretim, kapasitesini arttırmak,
- 6- Tarımsal yapıdan endüstriyel yapıya geçişi kolaylaştırmak,
- 7- El sanatlarının kalitesini yükseltmek,
- 8- Gençliğin öğrenimi sırasında karşılaştığı ekonomik engelleri yenmek.
- 9- Eğitimde fırsat eşitsizliği, sosyal ve ekonomik engelleri yenmek.

Bütün bu meslek eğitimi ihtiyaçlarının karşılanmasında özellikle dikkate alınması gereken bazı önemli hususlar vardır. Herşeyden önce

çağdaş mesleki eğitim kavramı ve kapsamının gereği gibi anlaşılması ve bunun eğitimin her kademesinde ve toplumun bütününde benimsenmesi gerekir.

Mesleki ve Teknik Öğretim Sisteminin ekonomik açıdan yukarıda belirtilen faydaları sağlanabilmesi istihdam sistemi ile birlikte ele alınmasına bağlıdır. Hızla değişen teknolojik koşullar karşısında istihdam sistemi devamlı olarak analiz edilmelidir. Değişen ihtiyaçlar karşısında mesleklerin tanımı, sınıflandırılması, tanıtılması ve yenilenmesi bir esasa bağlanmalıdır. Her meslek içinde bulunan çeşitli kademelerde aranan yetenekler saptanmalı ve teknolojik değişikliklere uydurulmalıdır. Şimdiki ve gelecekteki insangücü ihtiyacını nitelik ve nicelik yönünden saptama mesleki ve teknik eğitim için başlangıç noktasıdır.

Eğitim sisteminin sadece genel yapısında değişiklik yapmak ve istihdam sisteminin ihtiyaçlarını saptamak gerekli nitelik ve nicelikteki bireylerin yetiştirilmesi için yeterli değildir. Bu nedenle bir yandan istihdam ve üretim sisteminin belirli bir düzene sokulması için gerekli tedbirler alınırken, diğer yandan istihdam sistemindeki ihtiyaçların eğitim programlarına yansımaları gerekir. Hızlı teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilmesi için programların yeni bir anlayışla ele alınması gerekir. Orta öğretim düzeyinde hazırlanan programlarda yüksek öğrenime gidecek gençlerin ihtiyacı yanında, iş hayatına atılacak bireylerin ihtiyacı da dikkate alınmalıdır. İş hayatını temsil eden grupların program geliştirme çalışmalarına katılması sağlanmalıdır. Öğrencilerin kabiliyetlerini yalnız üniversiteye giden akademik yolda aramak yeterli değildir. Yüksek yaşama standartlarına erişmek isteyen bir toplum çok yönlü bir eğitim sistemini geliştirmeye ve her türlü kabiliyeti teşvik etmeye mecburdur.

Meslek eğitimi sıralı ve birbirine bağlı çeşitli aşamalardan oluşur. Bu aşamalar sırasıyla; meslek öncesi eğitim, temel mesleki eğitim, mesleklere intibak eğitimi, ileri meslek eğitimi, alan değiştirme eğitimidir. Bu safhalar bir bütünün sadece ayrı ayrı parçalarıdır. Bu ihtiyaçların karşılanmasında toplumdaki çeşitli kurumlar sorumluluk yüklenmelidir. Meslek eğitimi okulda, fabrikada, sendikada ve çeşitli yerlerde yapılabilir. Mesleklere karşı müspet tavır geliştirme, meslek öncesi eğitim ve temel mesleki eğitim yapma sorumluluğu okul sistemine ait olmalıdır. Mesleğe intibak eğitimi, ileri mesleki eğitim ve alan değiştirme eğitimi istihdam sisteminin sorumluluğu altında yürütülmelidir. Şüphesiz bu iki sistemi keskin çizgilerle ayırmak güçtür. Bu nedenle belirli kriterlere göre iş hayatında kazanılmış tecrübelere örgün eğitim-

de kredi verilmelidir. İş hayatındaki ünvanlar yalnız diploma ile değil, uygulamada gösterilen başarı da dikkate alınarak verilmelidir.

Eğitim sistemi ile istihdam sistemi arasında etkili bir bağlantı kurabilmek için organizasyon, yönetim ve finansman sorunları bir esasa bağlanmalıdır. Mesleki eğitim çeşitli yerlerde, çeşitli zamanlarda ve farklı amaçlar için yapılabilir. Eğitimde belirli kaliteyi koruyabilmek maksadiyle eğitimi etkileyen çeşitli faktörler için standart geliştirecek ve koordinasyonu sağlayacak bir kurum kurulmalıdır. Eğitim bir hizmettir. Bu hizmetten yararlanan her kurumun bunun için maddi katkıda bulunması gerekir.

MESLEK EĞİTİMİ İLKELERİ

Mesleki eğitimin planlanmasında sistemli bir felsefi, psikolojik, sosyal ve ekonomik kavramlar süzgecine göre geliştirilmiş ilkelere dayanmak gerekir. Genellikle kaliteli ve verimli bir meslek eğitimi faaliyeti için önerilen temel ilkelerin kapsadığı başlıca unsurlar; uygulama, iktisadilik, gelişmelere sürekli uyum, geniş bir meslekler dünyasını kapsama, topluma dönüklük, gerçek mesleki yaşantı ortamı sağlama, olumlu sonuca ulaşınca kadar devamlılık, uygulama zaman ve şekli yönünden ihtiyacın zaman ve şekline bağlı olma, arz-talep dengesi sağlamak, kesin hedeflere yönelik olmak, hayata hazırlayıcılık gibi unsurlardır. Bu unsurların ışığında verimli ve kaliteli bir meslek eğitiminin, dayanması gereken temel ilkeleri şöyle özetlemek mümkündür: Meslek eğitimi programları:

- 1- Endüstrinin ihtiyaçları, toplumun koşulları, gençliğin ihtiyaç ve ilgisi üzerinde dikkatli incelemeler yapıldıktan sonra geliştirilmelidir.
- 2- Temel eğitim ve meslek eğitimi eksikliğinin yarattığı işsizlik sorununu çözümlenmeye öncelik verilmelidir.
- 3- Etkin ve fonksiyonel bir hayat hazırlığında gençleri, mevcut kaynakları ve kapasitelerini en etkin biçimde kullanacak yönde teşvik etmelidir.
- 4- Gencin, kendi yaşantısını etkileyen dinamik faktörleri anlamasına, kontrol edebilmesine ve sorunlarına çözüm bulmada uygun kararlar verebilme yeteneği geliştirmesine yardım etmelidir.
- 5- Gencin psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçları, sorumlulukları ve beklentilerine olduğu kadar, toplumun ihtiyaç ve koşullarına da uygun olmalıdır.

- 6- Temel fonksiyonları itibariyle: a) İş becerileri geliştirme, b) Haberleşme becerileri geliştirme, c) İnsan ilişkileri geliştirme, d) Toplumsal faaliyetlere katılmayı kolaylaştırma ve, e) Bireysel gelişmeyi teşvik etmeyi esas almalıdır.
- 7- Esnek Yapılı ve bir kaç değişik düzeyde olmalı, temel eğitim ve meslek eğitimi becerileri sağlamalı ve hayata olduğu kadar üst eğitim düzeyine de hazırlayıcı nitelikte olmalıdır.
- 8- Eğitim sisteminden ayrılmaların çok olduğu düzeylerde yoğunlaştırılmalıdır.
- 9- Eğitim faaliyetlerini belirli zaman esasından çok başarı esasına göre düzenlemeli, belli alanlarda istihdam olanaklarının dışında eleman yetiştirmemelidir.
- 10- Toplumda iş olanakları sağlayan çeşitli kurumların yardım ve işbirliğini sağlamalıdır.
- 11- Mesleki eğitim gerçek yaşantılar üzerine kurulduğundan, üretim içinde yetiştirme olanakları sağlanmalı ve bunun için de işveren kuruluşlar sorumluluk yüklenmelidir.
- 12- Planlama, organizasyon ve yönetimde, eğitim kurumları ve diğer sektörler arasında esaslı bir sorumluluğa dayanan işbirliği sağlanmalıdır.
- 13- Eğitim kurumlarının öncülüğünde eğitimciler, işverenler, öğrenciler, veliler ve diğer ilgililerden oluşmuş bir ekip yaklaşımına dayanmalıdır.
- 14- Öğretimi söz konusu olan alandaki ihtiyaçlara dayalı bir yaklaşımla geliştirilecek muhteva, araç-gereçlerin organizasyonu ve öğretim sistemi ile bütün öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olmalıdır.
- 15- Muhtevanın seçimi ve öğrenci faaliyetlerinin düzenlenmesinde eğitimi söz konusu olan mesleğin dikkatle analizi, endüstrinin mevcut ve gelecekteki ihtiyacıyla öğrencilerin özel ihtiyaçlarına göre geliştirilmelidir.
- 16- Uygun bir genel eğitim, ilgili teknoloji ve gerçek iş tecrübelerinin temel elemanlarını kapsıyacak ve anlamlı bir eğitim yaşantısı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- 17- Öğrenme prensiplerine dayalı ve özel öğretme-öğrenme durumuna uydurulmuş çeşitli öğretim metotları kullanılmalıdır.
- 18- Öğrencinin kendi kendine çalışma ve gelişme alışkanlığı kazanabileceği, eğitim ve öğretim faaliyetlerini esas almalıdır.

Özet olarak, mesleki ve teknik öğretim ana planının hazırlanmasında dikkate alınması gereken mesleki eğitim anlayışını kavram ve kapsam yönünden birkaç noktada toplamak mümkündür. İlk olarak mesleki eğitim üç boyutlu topluma dönük ve istihdama bağımlı bir eğitim sürecidir. İkinci olarak mesleki eğitim çeşitli kademeleri içeren sürekli bir eğitim ve gelişim sürecidir. Mesleki eğitimde teori-pratik ve iş-eğitim bütünlüğü esastır. Mesleki eğitim bireysel bütünlük, mesleki etkinlik ve sosyo-ekonomik gelişmeye katkıyı amaç edinir. Bu eğitim ihtiyacı bireysel, sosyal ve ekonomik nedenlere dayanmaktadır. İstihdam ihtiyaçlarının programlara yansımaları, program geliştirme, yönetim, organizasyon ve finansmanda ortak sorumluluk etkin ve gerçekçi bir meslek eğitimi için zorunludur. Plan çalışmalarında Mesleki ve Teknik Öğretim bu çerçevede içerisinde ele alınmalı, temel politika ve stratejinin saptanmasında, yönetim, denetim, öğretim ve örgütlenmeye ilişkin hususları düzenlemede bu ilkeler esas alınmalıdır.

PLAN KAPSAMININ SİSTEMATİK ANALİZİ

Mesleki ve Teknik öğretimi ülkenin sorunlarından tamamen kopuk olarak düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle Mesleki ve Teknik Öğretim için plan yapılırken bu sistemle diğer sistemler arasındaki ilişki ve etkileşim biçimini saptamak zorunlu olmaktadır. Ana planın kendi içinde tutarlı, bütüncü ve gerçekçi bir niteliğe sahip olabilmesi için, Mesleki ve Teknik Öğretimin uluslararası düzeyden program düzeyine kadar uzanan bir bütünlük içinde ele alınması ve bu uzantı içinde her düzeyde yer alan faktörlerin analiz edilmesi gerekir.

Bu bölümde Mesleki ve Teknik Öğretim Ana plan çalışmalarının kapsamı, diğer sistemlerle ilişkileri ve mesleki eğitim sürecini oluşturan öğelerin sistemdeki fonksiyonları açıklanmaktadır.

Bölümde ilk önce Mesleki ve Teknik Öğretim Sisteminin kapsamı ve bu sistemi oluşturan faktörlerin ve bunların birbiri ile ilişkileri tanımlanmaktadır. Bundan sonra Mesleki ve Teknik öğretim Sisteminin üst sistemlerle ilişkileri ve etkileşim biçiminin analizine yer verilmektedir. Üst sistemler de millî ve uluslararası olmak üzere iki düzeyde incelenmektedir. Millî düzeyde ilişkiler ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yönlerden açıklanmaktadır.

Mesleki ve Teknik Öğretim Sisteminin kendi içindeki alt sistemlerle ilişkileri iki aşamada incelenmektedir. Birinci aşamada Mesleki

Teknik Öğretim sürecini oluşturan temel ögeler belirtilmekte ve plan çalışmalarına esas olmak üzere bu ögelerin analizi yapılmaktadır. İkinci aşamada ise Mesleki ve Teknik Öğretimin örgütsel yapısının alması gereken şekil ana çizgileriyle belirtilmeye çalışılmaktadır. Bu bölümün sonunda, ana planın hazırlanmasında her düzeyde yapılması gereken çalışmalar toplu olarak bir arada verilmektedir.

MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİM SİSTEMİ

Mesleki ve Teknik Öğretim sistemi birbirine bağlı ve belirli aşamalardan oluşur. Bu aşamalar birey için çok erken yaşlarda başlar ve meslek hayatı boyunca devam eder. Birey önce bilinçli olarak meslek seçimi yapar, mesleğe girmek için hazırlanır, meslek içinde ilerler ve mesleki yönden devamlı olarak kendisini yeniler. Herbiri mesleki eğitimin bir parçası olan bu aşamaların bir kısmı temel eğitimin, bir kısmı örgün mesleki eğitimin ve bir kısmı da yaygın mesleki eğitimin kapsamına girmektedir. Mesleki eğitim sisteminin başarılı olabilmesi için, sistemi meydana getiren temel eğitim, örgün mesleki eğitim ve yaygın mesleki eğitim bölümlerinin bir bütün halinde işler hale getirilmesi gerekir. Diğer bir açıdan temel eğitim, örgün mesleki eğitim ve yaygın mesleki eğitim bölümleri elektrikte olduğu gibi, belirli güç üretim merkezlerine benzetilebilir. Bu güç merkezlerinin birbirini desteklemesi için ana kablolarla birleştirilmeleri zorunludur. Mesleki eğitimin planlanmasında da herşeyden önce güç üreten ve birbirini besleyen temel unsurlar olarak temel eğitim, örgün mesleki eğitim ve yaygın mesleki eğitimi çalışabilir bir bütün haline getirmek gerekir. Bu hedefe ulaşabilmek için her bölümün mesleki eğitim yönünden sorumlulukları belirtilmeli ve bunları yerine getirebilecek tedbirler alınmalıdır. Bu maksatla temel eğitimi örgün mesleki eğitime yaklaştıracak ve örgün mesleki eğitimi de yaygın mesleki eğitimle birleştirecek yönde hedef, muhteva ve yapı değişikliğine gidilmelidir. Genel eğitimin pratik faydalar sağlayacak şekilde hayata dönük programlar uygulaması, örgün mesleki eğitimin aşırı ihtisaslaşma yerine temel becerilere yönelmesi, yaygın mesleki eğitimin ise eğitim sistemimiz içinde daha büyük sorumluluk alarak, gittikçe daralan bir ihtisas eğitimi yapması gerekir. Bu anlamda mesleki eğitim sistemini çalışabilir duruma getirmek için her eğitim kademesinde alınması gerekli tedbirler vardır.

TEMEL EĞİTİM

Temel eğitim, meslek eğitimi için önşarttır. Mesleki eğitime girmek isteyen bireylerde bazı yeteneklerin gelişmiş olması zorunludur.

Her bireyin sözlü, yazılı haberleşme ve hesaplama becerilerini kazanması; fiziki, sosyal ve biyolojik çevre hakkında bilgi sahibi olması; geçmişini tanıması ve mesleki eğitim yönünden mesleklere ve çalışmaya karşı motive olması ve geçerli sosyal değerler geliştirmesi gerekir. Bugüne kadar temel eğitimin en çok ihmal ettiği husus, mesleki eğitimle doğrudan doğruya ilişkili olan yeteneklerdir. Belirli bir mesleğe motive olmuş ve o meslek topluluğunun bir üyesi olmaktan onur duyacak bireyin mesleki eğitimi daha etkili ve daha verimli olur. Temel eğitimde bu yönde bazı tedbirleri almadan mesleki eğitimde başarılı olmak mümkün değildir. Okul öncesi eğitimde oyuncaklar ve diğer faaliyetlerle çalışmaya, çalışan insanlara ve mesleklere karşı gerçekçi tavular geliştirmeye çalışılmalıdır. Temel eğitimin birinci kademesinde, programlara alınacak muhteva ve uygulanacak metot ile iş hayatı tanıtılmaya başlanmalıdır. Bu düzeyde, belirli mesleklerde çalışan insanların ne bilmesi gerektiği ve nasıl çalıştıkları tartışılabilir ve basit takım ve materyaller tanıtılabilir. Temel eğitimin ikinci kademesinde iş hayatının sistemli olarak tanıtılması yanında bireyin ilgi, istidat ve kabiliyetini ölçmek ve geliştirmek için temel mesleki beceriler kazandırılır. Temel eğitim ferdin ilgi, istidat ve kabiliyetini tanımasına imkân verecek nitelikte olmalıdır. Uzun vadeli plan döneminde ortaöğretim çağındaki gençlerin çoğunluğunun mesleki eğitime girmesi istenilmektedir. Bunun için temel eğitime büyük sorumluluklar düşmektedir. Temel eğitim için hizmet öncesi ve hizmet içi yollarla öğretmen hazırlarken, programları geliştirirken, öğretim için fiziki çevreyi meydana getirirken şu nokta hatırdta tutulmalıdır: Geçmiş nazaran, bireyin meslekleri tanıması ve mesleki eğitime karşı gerçekçi bir tavır geliştirmesi için ne gibi yenilikler getirilmektedir.

ÖRGÜN MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİM

Geçmiş yıllarda, ve büyük oranda bugün, örgün mesleki ve teknik öğretimin amacı, yeni teknoloji götürmek suretiyle çevreyi değiştirmeye yönelmiştir. Örgün mesleki ve teknik öğretim okullarının bu amacı belirli oranda gerçekleştirdikleri inkar edilemez. Endüstri, tarım, ticaret, ev ekonomisi, sağlık v. b. kesimlerde örgün mesleki ve teknik öğretimi bitiren genç ve yetişkinlerin yetiştikleri alanlarda başarı ile çalıştıkları, çevelerine yeni teknikler götürdükleri ve çalışmalara yön verdikleri bir gerçektir. Bazı alanlarda ev ekonomisi, tarım gibi ve bazı bölgelerde, Doğu ve Güney Doğu Bölgeleri gibi, örgün mesleki ve teknik öğretimin teknoloji götürme ve liderlik yapma sorumluluğunun

bir müddet daha devam edebileceği düşünülebilir. Ancak uzun vadeli planlamada örgün mesleki ve teknik öğretimin bu amacında bir değişiklik yapmak zorunluluğu vardır. Bu durum ilk önce kendisini endüstrilemiş bölgelerde göstermektedir. Örneğin, Marmara bölgesindeki endüstriyel mesleki ve teknik öğretim okullarının çevreye yeni teknoloji götürme olanakları çok azalmış olup, bu bölgelerdeki okulların temel amacının çağdaş endüstriye giriş yapabilecek ve kolayca uyum sağlayacak elemanlar yetiştirmek olmalıdır. Bu bakımdan Türkiye'deki Mesleki ve Teknik Öğretim büyük bir dönüşüm içindedir. Bu dönüşüm planlı bir yaklaşımla hızlandırılabilir. Böylece örgün mesleki ve teknik öğretim okullarının, ülkenin saptadığı ekonomik, sosyal ve politik hedeflere ulaşmasına, katkısı arttırılabilir.

Uzun vadeli planlama dikkate alındığı zaman, örgün mesleki ve teknik öğretimin iki ana görevi vardır: (1) Temel eğitimin ve iş hayatından gelen genç ve yetişkinlere temel mesleki eğitim sağlamak; (2) yaygın eğitim sisteminde yapılan eğitimi takviye etmek amacı ile ileri meslek eğitimi yapmak.

Temel Meslek Eğitimi: Temel meslek eğitimi sadece bir meslekte geçerli beceriler kazandırmak yerine, birbiri ile ilişkili mesleklerden meydana gelen meslekler ailesinde geçerli olabilecek becerileri geliştirmeye yönelmiştir. Makine endüstrisi örnek alınırsa burada döküm, model, tesviye, motor vb. meslekler ve tesviye mesleğinde de tornacılık, frezecilik, taşlamacılık gibi ihtisas alanları mevcuttur. Öğrenci bütün bu alanlarda geçerli olabilecek temel becerileri kazanmaya yönelir. Ağaşışleri, modelcilik, dülgelik gibi mesleklerde müşterek beceriler vardır. Temel eğitim programı, ihtisaslaşmadan çok, birbiri ile ilişkili mesleklerde geçerli becerilere öncelik vermelidir. Burada prensip itibariyle ihtisas eğitimi yaygın eğitime bırakılmaktadır. Koşullar gerekli kıldıkça veya işveren burs ve diğer imkânlarla öğretimi desteklediği veya özel talepte bulunduğu zaman, örgün mesleki eğitimin sonuna doğru öğrenciler dar ihtisas alanlarına (torna, freze gibi) yönlenebilir. Temel mesleki eğitimin sağlayacağı bazı faydalar şöyle belirlenebilir:

(a) Endüstrileşme hızlandıkça okulların en yeni makine ve araçları satın almaları ekonomik yönden mümkün değildir. Okullar ancak temel becerileri kazandırabilirler; ihtisas eğitimi yaygın eğitime bırakılmak mecburiyetindedir.

(b) Endüstrileşme çağdaş teknoloji kullandıkça yeniden eğitim ve alan değiştirme eğitimi artacaktır. Geniş bir tabanı esas alarak

kazandırılan beceriler, bireyin yeni durumlara uyumunu kolaylaştırır ve bunu sağlamak için gerekli eğitim masraflarını azaltır.

(c) Geniş tabanlı temel meslek eğitimi, iyi işlemeyen mesleki rehberlik sisteminin bir kısım eksikliklerini giderebilir. Birey, temel becerilerini kazandığı mesleklerden birisine kendi tercihinine göre istekli olabilir.

(d) Temel meslek eğitimi ile, bugün okulların yüklendiği bir kısım görevler yaygın eğitime devrolacağı için, örgün mesleki ve teknik öğretim okullarının kapasitesi artırılabilir.

(e) Temel meslek eğitimi, geleneksel olarak birbirinden ayrılmış olan "genel" ve "mesleki eğitim"i birbirine yaklaştırabilir.

İleri Meslek Eğitimi: Örgün mesleki ve teknik öğretim okullarının ileri düzeyde yapılan mesleki eğitime en büyük katkısı teknolojik bilgi yönünden olabilir. El becerilerini iş yerlerinde geliştiren genç ve yetişkinler teknolojik bilgi için örgün mesleki ve teknik öğretim okullarından yararlanabilir.

YAYGIN MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİM

Yaygın mesleki ve teknik öğretim kurumları, eğitim sistemi içinde layık oldukları yeri almış değillerdir. Geçmiş yıllarda, statik bir toplum düzeninde, örgün eğitimde kazanılan yetenekler meslek hayatı boyunca yeterli olabilirdi. Çağdaş toplumlarda yaygın eğitimde kazanılan yeteneklerin oranı gittikçe artmaktadır. Mesleki ve Teknik öğretim için planlama yapılırken yaygın eğitim, sistemin ana parçalarından birisi olarak düşünülmelidir. Yaygın eğitim kurumlarını iki grupta toplamak mümkündür. (1) Örgün eğitime bağlı olarak faaliyet gösteren kurumlar; (2) İstihdam sistemine bağlı olarak çalışan kurumlar.

Örgün Eğitime Bağlı Olarak Çalışan Kurumlar: Endüstriyel, ev ekonomisi ve tarım gibi alanlarda faaliyet gösteren pratik sanat okullarını ve köy kurslarını bu grupta belirtmek mümkündür. Elektriğin köylere girmesi, kitle haberleşme araçlarının yayılması, tarımın modernleşmesi bu tür yaygın eğitim kurumlarının ihtiyacını arttırmaktadır. Bu kurumların her düzeyde temel eğitim okulları ile ilişkileri sağlanmalıdır. Gerekli olan hallerde temel eğitimin sonuna doğru bazı öğrenciler bu kurumlara aktarılabilir. Bu kurumların genç ve yetişkinlere, yaş ve eğitim düzeyleri ne olursa olsun, daima açık olması gerekir. Zamanında temel eğitim ve temel meslek eğitimi elde edemiyenler için,

yaygın eğitim kurumlarından başlamak üzere örgün eğitime geçme olanakları sağlanmalıdır.

İstihdam Sistemine Bağlı Olarak Çalışan Kurumlar: İşbaşında veya mesleki eğitim merkezlerinde yapılan iş öncesi eğitim, mesleğe intibak eğitimi, meslek içinde ilerleme eğitimi ve çıraklık eğitimi gibi programlar istihdam sisteminin kapsamına girer. Mesleki ve teknik öğretim sisteminde çalışabilir bir bütünlük sağlayabilmek için sistemi meydana getiren temel eğitim, örgün meslek eğitimi ve yaygın meslek eğitimi arasında yatay ve dikey geçişlerin temin edilmesi gerekir. Örgün eğitimde kazanılan yeteneklerin yaygın eğitim sisteminde belirli bir değeri olması ve aynı şekilde yaygın eğitimde yapılan eğitimin örgün eğitimde muayyen bir karşılığı olması gerekir. Örneğin; ortaokulu bitirmiş bir genç; bir süre ağaççşleri endüstrisinde çalıştıktan sonra sanat enstitüsü mezunu olmak isterse, belirli kriterlere göre endüstride kazandığı tecrübelerle kredi verilmeli ve sanat enstitüsü programının başından değil, kazandığı krediye göre uygun yerinden başlama imkânına sahip olmalıdır.

Zamanında eğitim imkânlarından yararlanan bir genç, mesleki eğitimde de belirli ve birbirine dayalı aşamalardan geçerek meslek hayatına girer. Bu aşamalar sırasıyla okul öncesi eğitim, temel eğitim (oriyantasyon temin eder), temel meslek eğitimi (birbiri ile ilişkili mesleklerde geçerli becerileri kazandırır) özel meslek eğitimi (dar alanda ihtisaslaşmayı sağlar) ve sürekli mesleki eğitimidir (yeniliklere uyum, meslek içinde ilerleme).

Zamanında eğitim imkânlarından yararlanamayan genç ve yetişkinler, yukarıda belirtilen bazı aşamaları atlayarak işe girerler. Ancak bunlar için işe girdikten sonra, daha önce atladıkları kademeleri yapma olanakları mevcuttur. Örgün mesleki ve teknik öğretim okullarının yalnız temel eğitimden gelen öğrencilerle değil, halen iş bulmuş ve işe yerleşmiş bireylere de eğitim yapma olanaklarını sağlamış olması gerekir. Örgün mesleki ve teknik öğretim kurumlarının bugüne değin yeteri kadar meşgul olmadıkları alanlardan birisi budur.

Mesleki ve teknik öğretim sisteminin günün koşullarına göre çalışır duruma gelmesi için yapılması gerekli çalışmalar aşağıdadır.

1- Örgün mesleki eğitimin yanında yaygın mesleki eğitim kuvvetlendirilmeli ve ikisi arasında geçişler sağlanmalıdır.

2- Temel eğitim geleneksel dar kalıplardan çıkarılarak endüstriyel bir toplumun vatandaşlarında bulunması gerekli bilgi, beceri ve

tavırları geliştirecek şekilde mesleki ve teknik öğretimi destekler duruma getirilmelidir.

3- Mesleki ve teknik öğretime ilişkin olarak kullanılan terimlerin anlamlarında birliğe gidebilmek için bir inceleme yapılmalıdır.

Uzun vadeli kalkınma planında Mesleki ve Teknik öğretimin sap-tanan hedeflere ulaşabilmesi için bir bütün olarak ele alınması ve siste-mi meydana getiren parçalar arasında organik bir bağlantı kurulması zorunludur. Bir sistemin verimini ve etkinliğini geliştirmeye girişmeden yapılacak ilk iş, sistemi bir bütün haline getirmektir. Ancak bundan sonra sistemin kapasitesi verimi ve gelecekte alması gerekli yön ince-lenebilir. Meslekî ve Teknik Öğretim sisteminin bütünlük kazanabil-mesi için temel eğitimde, örgün mesleki eğitimde ve yaygın mesleki eğitimde alınması gerekli tedbirler vardır. Bunların birisi yapılmazsa, sistemin bütününe çalışması aksar.

MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİMİN ÜST SİSTEMLERLE ETKİLEŞİMİ

Mesleki ve teknik öğretim devamlı olarak üst sistemlerle etkile-şim halindedir. Ana planı yaparken bu etkileşim faktörlerinin bilin-mesi ve Mesleki Teknik öğretim sisteminin bu yönde şekillenmesi ge-rekir.

ULUSAL DÜZEY

Ulusal düzeyde eğitim sisteminin bütününe ve dolayısıyla Mesleki ve Teknik Öğretime yön veren üst sistemler aşağıdaki sistematığe göre inelenmiştir.

● Ekonomik Sistem

- Kamu ve Özel Sektör (Endüstri, Tarım, Hizmet)
- Sanayi ve Ticaret Odaları
- Esnaf Kuruluşları
- Uluslararası Kuruluşlar

● Sosyal Sistem

- Aile
- Sosyal Kuruluşlar
- Çevresel Koşullar
- Din Kurumları vb.

- Siyasal Sistem

- Siyasi Partiler
- Siyasi baskı grupları
- Parlamento
- Hükümet
- Bakan

- Kültürel Sistem

- Gelenek, görenek,
- Sanat, edebiyat ve değer yargıları.

Mesleki Teknik öğretim ve Ekonomik Sistem: Mesleki ve Teknik öğretimi şekillendiren ana sistemlerden birisi de devamlı olarak etkileşim halinde bulunduğu ekonomik sistemdir. Bu sistem bugün ülkemizde çeşitli koşulların etkisiyle büyük bir değişme içindedir. Türkiye ekonomik yönden ikili bir yapıya sahiptir. Endüstriyel açıdan bakıldığında bir taraftan geleneksel teknolojiyi yansıtan küçük ve bağımsız atelyelerin diğer taraftan ileri teknolojiyi kullanan modern işletmelerin yer aldığı görülmektedir. İşletmelerin bazıları “emek” bazıları ise “teknoloji” temelini esas alarak çalışmaktadır. İşletmelerde uygulanan teknoloji büyük oranda ithaldir. Böyle ikili bir yapı içerisinde endüstriyel sektör hızla gelişmekte ve değişmektedir. Böyle bir ekonomik ortamda kamu yatırımları belirli bir plana göre yapılmış olsa dahi, özel sektörün yatırımları “özendirici” esasa göre yapıldığı için bu kesimde uzun vadeli tahminler yapmak güçleşmektedir. İşgücünün niteliksel ve niceliksel yönü böyle bir ortamda şekillenmektedir. İnsangücü Mesleki ve Teknik Öğretim sistemine yön veren ana faktörlerden birisi olduğundan sistemin bu değişkene uyum sağlayacak bir yapıda olması gerekir. Tarım ve hizmet sektörleri yönünden de ekonomik sistem büyük bir değişme içindedir.

Belirli katı kalıplar içinde çalışan bugünkü mesleki ve teknik öğretim sistemi, hızla değişen ekonomik sisteme uyum sağlayamaz ve başarılı olamaz. Değişen ekonomik koşullar karşısında Mesleki ve Teknik Öğretim Sisteminin çevre ile etkileşimi ekonomik bölgelere ve mesleki alanlara göre farklılık göstermektedir. Modern endüstrinin geliştiği bölgelerdeki mesleki eğitim kurumlarının temel görevi bu endüstrinin ihtiyacı olan insangücünü yetiştirmektir. Halbuki geleneksel endüstrinin hakim olduğu yörelerde mesleki eğitim kurumları yeni teknolojiyi uygulayarak mevcut endüstriyel kurumları geliştirecek nite-

likte insangücü yetiştirmek zorundadır. Birinci durumda amaç çevreye uyum sağlama, ikincisinde çevreyi değiştirmektir. Şüphesiz eğitimin her düzeyde “çevreye uyum” veya “çevreyi etkileme” amaçları ardır. Fakat bu ikisi arasındaki denge bölge ve alanlara göre değişmektedir.

Zaman ve yer bakımından çevresi ile farklı şekilde etkileşim yapmak mecburiyetinde bulunan Mesleki ve Teknik öğretim Sistemi bugünkü merkez örgütün katı kalıpları ile ve statik bir plan anlayışı ile hedefine ulaşamaz. Plan kavramı sistemin içine yerletirilmelidir; sistem esnek ve duyarlı hale getirilmelidir.

Sorunun diğer bir yönü de kalkınma bakımından kritik olan alanlara yeter sayı ve kalitede elemanın talip olup olmadığıdır. Teknisyenlik gibi yarı profesyonel mesleklerde çalışan elemanlara fazla ihtiyaç olduğu halde, istekli sayısı yüksek değildir. Ülkenin kalkınması yönünden önemli olan mesleklere istenilen sayı ve kalitede eleman temini sorunu piyasanın serbest oluşmasına bırakılmaz. Bu alanlarda ücret, mali destek, statü, yetki ve sorumlulukları tanımlama, ilerleme yollarını açma gibi teşvik tedbirleri zorunludur. Teşvik tedbirleri planlamayı ayrılmaz bir parçasıdır. Bu tedbirler alınmazsa yapılan yatırımlar boşa gider ve yapılan planlama geçersizdir. Ücret ve statü sistemi, gelenekel değerlere göre değil, gelişmeye yaptığı katkıya göre değerlendirilmelidir. Planlama çalışmaları sadece belirli meslek alanları için gerekli insangücü ihtiyacını tahmin etmekle sınırlı olamaz. Çeşitli kademelerdeki insangücü ihtiyaçlarını tahmin etmek ve millî gelişme için hayati değeri olan alanlara eleman cezbetmek, onları mesleğe hazırlamak ve meslekte kalmalarını sağlamak ayrı ayrı hususlardır, Bugüne kadar mesleki eğitimle ilgili planlama çalışmalarında eksik bırakılan en önemli noktalardan birisi budur, Mesleki eğitim açısından ekonomik sistemle ilgili olarak yapılması gerekli çalışmalar şunlardır,

1- Toplum kalkınması yönünden kritik olan mesleklerden başlamak üzere her meslek içinde farklı düzeylerde çalışan grupların yetki ve sorumlulukları belirtilmeli ve meslek içinde ilerleme yolları açılmalıdır,

2- Kalkınma hedefleri bakımından kritik olan mesleklere (orta seviyeli personel gibi) yeterli talebi sağlamak için teşvik tedbirleri saptanmalı ve değişen koşullara göre ayarlanmalıdır.

3- Mesleki eğitim kurumları, ekonomik gelişmeye ayak uydurabilmeleri için, esnek hale getirilmelidir.

4- Okul-çevre ilişkilerini teşvik edici tedbirler alınmalıdır.

Mesleki Teknik Öğretim ve Sosyal Sistem: Mesleki ve teknik öğretim için plan yaparken sosyal yapının ve gelecek için saptanan sosyal hedeflerin dikkate alınması gerekir. Toplumumuzun sosyal yapısında büyük değişimler olmaktadır. Tarım kesiminde çalışan nüfus azalmaktadır. Endüstrileşen merkezlere ve yurt dışına hızlı bir göç mevcuttur; endüstrileşmenin sonucu olarak meydana gelen organize olmuş gruplar toplum sorunlarının çözümünde söz sahibi olmaktadır. Aile üretici olmaktan tüketici duruma gelmektedir. İş eskisi gibi aile içinde ve aile tarafından temin edilememektedir; toplumda sadece eğitimle sağlanabilen yetenekler çoğalmaktadır. Eğitimin her kademesinde öğrenci sayısı hızla artmaktadır.

Endüstrileşmenin hızla artmasına rağmen, endüstri kesimi nüfus artışından ve tarımdan ayrılan bütün nüfusa iş bulabilecek nitelikte değildir. Teknoloji ile beraber birey başına verimde arttığından, endüstrileşme büyüme oranına paralel olarak yeni istihdam olanakları meydana getirilmeden gelişmektedir. Diğer bir deyimle üretimin iki misli artması, iki misli istihdam olanağı yaratmamaktadır. Bu bakımdan endüstrinin yanında hizmet ve tarım kesimlerinde de iş olanaklarının dikkate alınması gerekir.

Planlı dönemde sosyal yönden ulaşmak istediğimiz bazı önemli hedefler şunlardır: İlgili, istidat ve kabiliyete göre fırsat eşitliğini gerçekleştirmek; sosyal gruplar arasında hareketliliği sağlamak; tarım kesiminden endüstri kesimine geçen bireylerin yeni çevrelerine uyum sağlamalarına yardım etmek, endüstrileşmenin bir sonucu olarak, endüstriyel bir toplumda bireylerin sahip olması gerekli bilgi, beceri ve tavırları yaygınlaştırmak.

Mesleki ve Teknik öğretimin bu hedeflere ulaşmasında başarılı olabilmesi için sosyal sistemde alınması gerekli tedbirler vardır. Bunlar yerine getirilmeden Mesleki ve Teknik öğretimin sosyal yönden fonksiyonel olması mümkün değildir. Bu nedenle:

1- Sosyal sınıflar ve meslekler arasında geçişleri kolaylaştırmak için, koşullar elverdiği oranda, ortak eğitim formasyonu sağlanmalıdır.

2- Genel eğitim, örgün ve yaygın mesleki eğitim arasında yatay ve dikey geçişler sağlanmalıdır. Bu geçişleri kolaylaştıracak şekilde yönelme, hazırlama ve öğrenci için tercihler yapma imkânları temin edilmelidir.

3- Mesleki ve teknik öğretim genç ve yetişkinlerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde esnek olmalıdır.

4- Burs ve yatılılık gibi tedbirlerle eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalıdır.

5- Mesleki eğitim, yer ve zaman yönünden, ihtiyaçlara göre hizmet edebilir duruma gelmelidir.

6- Tarım ve diğer sektörlerde eğitim hizmetleri, ihtiyaç duyulan yere götürülmek suretiyle işsizlik ve benzeri sorunlar mahallinde çözümlenmelidir. Tarım ve hizmet alanlarında makialaşmaktan çok teknoloji götürülmeye çalışılmalıdır.

Mesleki Teknik Öğretim ve Siyasal Sistem: Mesleki Teknik Öğretim ile siyasal sistem arasındaki ilişkiler iki yönlüdür. Birincisi, siyasal sistemin meslek eğitiminin gelişmesini sağlayıcı yönde aldığı tedbirler. İkincisi, mesleki eğitimin getirdiği hizmetlerle toplumda demokrasi, sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkelerinin gerçekleştirilmesinde siyasal sisteme yardımcı olmasıdır. Bütün ülkelerde Mesleki ve Teknik Öğretim'in gelişmesi siyasal sistemin desteği ile sağlanmaktadır. Birçok ülke bu alanda özel yasalarla teşvik tedbirleri getirmektedir. Örneğin Amerika'da son on yıl içinde Mesleki ve Teknik öğretimi destekleyen üç yasa çıkarılmış ve uygulamaya konulmuştur. Ülkemizde de siyasal sistemin Mesleki ve Teknik öğretimi özel yasalarla desteklediği dönemlerde büyük gelişmelerin kaydedildiği bir gerçektir. Ülkemizde sosyal değerler, gelenekler ve inançlar genel eğitim ve üst kademedeki meslekleri teşvik edici niteliktedir. Toplumdaki kuvvet dengesi genel eğitim ve üst düzeydeki profesyonel meslekler yönündedir. Bu nedenle kalkınma hedeflerine ulaşılması için en kritik ihtiyaç orta düzeydeki eleman ihtiyacıdır. Halbuki bugün profesyonel mesleklerdeki eleman sayısı yarı profesyonel mesleklerdeki eleman sayısına göre daha hızlı artmaktadır. Buna rağmen planlı dönemde üst kademe mesleklerini destekleyici yasalar kaul edilerek yürürlüğe girdiği halde, alt ve orta kademe meslekleri için hiç bir yasa çıkmamıştır. Örneğin, çırak, kalfâ ve usta kanunu uzun yıllardır çıkarılamamıştır.

Ülkemizin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bakımdan saptamış olduğu hedeflere ulaşmasında Mesleki ve Teknik öğretim sisteminin kendisinden beklenen katkıyı yapabilmesi için siyasal sistem tarafından desteklenmesi gerekir. Çıkarılacak yasalar, çağdaş gelişmeyi engelleyen geleneksel değerlerin meydana getirdiği boşluğu dolduracak nitelikte olmalıdır. öncelikle alınması gereken yasal tedbirlerin bazıları şunlardır.

1- Yarı vasıflı, yetişkin, işçi, usta ve teknisyen düzeylerinde aranan yetenekleri, yetki ve sorumlulukları ve birinden diğerine geçişleri düzenlemek.

2- Mesleki ve Teknik Öğretimi, çağdaş koşullara göre yenilemek ve kuvvetlendirmek için kamu ve özel kuruluşların mali yönden desteğini sağlamak.

3- Yaygın mesleki eğitimi koordine edecek, standartları saptayacak ve kamu adına denetleyecek Mesleki Eğitim Kurumu ile ilgili yasa.

Mesleki Teknik Öğretim ve Kültürel Sistem: Endüstri ve teknoloji çağdaş toplum kültürünün ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Mesleki eğitim açısından bakıldığı zaman, bütün meslekler için geçerli yetenekler genel kültür olarak nitelendirilebilir. Bu yetenekler insan yaşamının her alanı için geçerlidir. Toplumumuzda endüstrileşme ana hedef olarak kabul edilmektedir. Endüstrileşme yalnız bazı teknik kolaylıklar sağlamakla kalmamakta bireyin evinde, işinde ve genel olarak her alanda yaşantısını ve değerlerini değiştirmektedir. Bu nedenle endüstrileşme genel kültürün bir parçası haline gelmektedir. Genel kültür anlayışımızın bu yönde geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Böyle kapsamlı bir kültür anlayışı Mesleki ve Teknik Öğretimin gelişmesini kolaylaştırır. Bu alanda yapılabilecek bazı çalışmalar şunlardır:

1- Genel kültür kavramı endüstri ve teknolojiyi kapsayacak şekilde daha geniş olarak kabul edilmeli ve bu kavramın topluma maledilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

2- Endüstriyel sanatlar ve teknoloji öğretimi genel kültür programlarının kapsamına alınmalıdır.

ULUSLARARASI DÜZEY

Ulusal düzeyde yapılan çalışmalar, diğer ulusların çalışmalarını ile karşılıklı etkileşim içinde bulunmaktadır. Bu düzeydeki etkileşim faktörleri personel, maddi olanaklar ve kültürleşme olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

Personel-insangücü

- Öğrenci alışverişi
- Araştırma alışverişi
- Öğretmen alışverişi
- Uzman alışverişi

Maddi olanaklardan yararlanma

Makina

Takım

Öğretim araç ve gereçleri

Kültürleşme

Bilgi, yöntem, teknik alışverişi

Yayınlar

Uluslararası örgütler

Yapılacak Çalışmalar:

1- Yukarıda belirtilen bu etkileşim faktörleri açısından mevcut durum saptanmalı ve ana plana göre yönlendirilmelidir.

MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİM SÜRECİ

Öğrenme, birey ve çevresi arasında karşılıklı etkileşim ile meydana gelir. Bu nedenle çevrenin bireyi saptanmış olan hedefe ulaştıracak şekilde düzenlenmesi gerekir. Bireyin çevresini meydana getiren etkenleri kapsamına almayan bir planlama, öğrenmenin meydana geldiği temel çekirdeği ihmal etmiş olur ve hedefine ulaşamaz.

Bugüne kadar beşer yıllık iki plân dönemi geçmiş olmasına rağmen, öğrenciyi saran ve onu etkileyen eğitim çevresinde çok değişiklik olmuştur. Çünkü hazırlanan planlarda öngörülen tedbirlerin bu düzeyde yorumu ve uygulaması düşünülmemiştir, Bu bakımdan bir taraftan okulu bitiren gençler iş bulamazken, diğer yünden iş hayatı gerekli bilgi ve beceriye sahip bireyleri bulmakta güçlük çekmektedir. Bu nedenle planlı bir eğitim faaliyeti her şeyden önce bireyin doğası ve öğrenme-öğretme sürecini etkileyen çeşitli faktörlerin sistemli analizini gerektirir.

Mesleki ve Teknik Öğretim süreci belirli öğelerden oluşmuştur. Mesleki ve Teknik öğretim için ana plan yapılırken bu öğelerin ayrı ayrı analizi yapılmalıdır. Bu raporda dikkate alınan temel öğeler şunlardır:

EĞİTİM POLİTİKASI

Temel esaslar

Kavramlar

Ana hedefler

Sistemin ana çerçevesi

İNSANGÜCÜ

Hedeflerin seçilmesi
Mezunlara iş olanakları
Arz-talep dengesi

HEDEFLER

Faaliyetleri yöneltmek
Öncelikleri belirtmek
Görevi tanımlamak
Değerleri belirtmek

ÖĞRENCİ

Hammadde
Sürecin uygulanacağı kimse
Sistemin, işlemlerini şekillendirmesini amaç aldığı konu

EĞİTİM PERSONELİ

Öğretmen
Yönetici
Müfettiş
Uzmanlar

TESİS VE ARAÇLAR

Bina
Makina ve takımlar
Laboratuvar araçları ve materyaller
Kitap ve basılı kaynaklar
Eğitim araç ve gereçleri

MUHTEVA

Seçimi
Organizasyonu

KURAM (METOT)

Öğrenme ve Öğretme kuramları
İlkeler ve uygulamalar
Öğretim teknolojisi

DEĞERLENDİRME (KALİTE KONTROLU)

Öğretimin etkinliği
 Öğrenci giriş yöntemleri
 Öğrencilerin gösterdikleri beceri düzeyi
 Mesleki standartlar

EĞİTİM PERSONELİNİ YETİŞTİRME

Kaynak
 Yetiştirme
 İstihdam
 Geliştirme

EĞİTİM EKONOMİSİ VE MALİYET

Sisteme girenler
 Sistemden çıkanlar
 Kaynak temini ve kullanma

ÇEVRE

Ev durumu
 Arkadaş grubu
 Sosyal çevre
 Yaşama koşulları

ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME

Araştırma sonuçları ve uygulama arasındaki zamanı azaltma eğitim faaliyetlerini sürekli olarak araştırma ve geliştirme için gerekli olanaklar.

STRATEJİ

Üçüncü maddedeki hedefe ulaşmak için yukarıdaki faktörlerin en etkin olarak bir araya getirilmesini kapsar.

Raporun bu bölümünde yukarıda ana hatlarıyla açıklanan faktörler ayrı ayrı ele alınmaktadır. Ancak bunların bazıları (eğitim politikası, hedefler ve strateji gibi) raporun bundan önceki bölümlerinde ayrı başlıklar yerine raporun bütünü içinde belirtilmiştir. Diğer bir kısmı ise (maliyet, araştırma ve geliştirme) örgüt bölümünde ele alınmışlardır. Diğer faktörler ise burada ele alınmaktadır.

Bu nedenle burada sadece insangücü , öğrenci, eğitici personel, muhteva, araç-gereç ve değerlendirme faktörleri incelenmektedir.

İNSANGÜCÜ

Giriş: İnsangücünün nicelik ve nitelik yönünden saptanması Mesleki ve Teknik Eğitim programlarının başlangıç noktasıdır. Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemi insangücü ihtiyaçlarına bağlı olarak çalışır. İnsangücü faktörü ne kadar iyi saptanabilirse, ona bağlı olarak çalışan Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminden de, o kadar olumlu sonuç alınabilir. İnsangücü analizleri yapılmadan geçerli becerilere sahip bireyler yetiştirmek mümkün değildir. Meslek eğitiminde böyle bir yaklaşım uygulanmadan yetiştirilecek elemanlar bir yandan iş bulamazken diğer yandan ülkenin gelişmesi için gerekli olan beceri noksanlığından dolayı toplumca saptanan hedeflere ulaşmak güçleşir.

İlkeler

Mesleki eğitim faaliyetleri insangücü ihtiyaçlarına göre planlanmalıdır.

Mesleki eğitimin yetiştirmeyi hedef aldığı insangücü ihtiyaçları nicelik ve nitelik yönünden analiz edilmelidir.

İnsangücü tahminlerine ilişkin çalışmalar sistemin her kademesinde sürekli olarak yürütülmelidir.

Kapsam: Mesleki eğitim programları geliştirilirken insangücü faktörünün nicelik ve nitelik yönünden analizinde şu hususlar dikkate alınmalıdır.

Nicelik Yönünden Analiz: İnsangücünü analiz ederken önce mesleklerin sınıflandırılması ve tanımları yapılmalıdır. Bundan sonra her mesleğin belirli bir zaman diliminde ekonomik ve teknolojik koşullar altında uğrayacağı değişiklik dikkate alınmalıdır. Mesleki eğitim kurumları, ihtiyacı belirmiş alanlara eleman hazırlamak için kurulduklarından ihtiyaç değiştikçe, kurumun buna göre uyum sağlaması gerekir. Eğer belirli bir meslek için ihtiyaç duyulan eleman sayısında azalma oluyorsa, eğitim kurumunun yetiştirdiği eleman sayısı buna paralel olarak azalmalıdır.

Nitelik Yönünden Analiz: Mesleki ve Teknik Öğretim Sisteminin başarılı olabilmesi için yetiştireceği elemanların sadece sayısını bilmesi yeterli değildir; bu elemanların yeteneklerinde belirmesi gerekir. Bu yeteneklerin hem eğitim yapan kurumlar ve hem de yetişen bireyi kullanan işverenler tarafından kabul edilmesi çok önemlidir.

Yapılacak Çalışmalar: 1- Teknoloji ve işgücü nitelikleri konusunda diğer ülkelerde yapılan araştırmalar yakından izlenmeli ve adaptasyon imkânları araştırılmalıdır. (Örneğin ILO nun meslekleri sınıflandırma rehberi gibi).

2- Nicelik yönünden milli düzeyde yapılan insan gücü çalışmaları yanında bölgesel, yöresel, kurumsal ve program düzeylerinde ilâve çalışmalar yapılmalıdır.

3- Ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasal hedeflerine ulaşması için öncelik gerektiren mesleklerden başlamak üzere her meslekte aranılan yetenekler saptanmalı ve tarafların buna uyması sağlanmalıdır. Ortak becerileri olan meslekler öncelikle dikkate alınmalıdır, Diğer ülkelerde yapılan bu tür çalışmalar izlenmeli ve adapte edilmelidir.

4- Meslekleri analiz ve sınıflandırma çalışmaları kurumlaştırılmalıdır. Çünkü Türkiye’de modern bir endüstri, tarım ve hizmet sektörleri yanında sürekli olarak değişen ve gelişen geleneksel bir sektör de bulunmaktadır. Ayrıca önümüzdeki yıllarda ortak pazar ile ilişkilerin artması nedeniyle mesleklerin yapılarında ciddi değişikliklerin olacağı muhakkaktır. Bu değişen yapı meslek analizi ve sınıflandırılma çalışmalarının sürekli olarak yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

ÖĞRENCİ

Giriş: Toplum; tecrübeleri, ilgi, istidat ve kabiliyetleri farklı bireylerden oluşmuştur. Bu farklı yeteneklere sahip bireyler, Mesleki ve Teknik Öğretimin gelecekteki muhtemel öğrencileridir. Bu öğrenciler “bir çok meslekten hangisi benim yeteneklerime ve ihtiyacıma en uygundur?” sorusu ile karşı karşıyadır. Mesleki ve Teknik Öğretim Sistemi bu soruya cevap vermek mecburiyetindedir, Diğer bir deyimle mesleki eğitim birey-meslek dengesini sağlamak durumundadır. Bu denge sağlanırken bir yandan mesleklerin gerektirdiği niteliklerin bireylere kazandırılması diğer yandan bireylerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması zorunludur, Mesleklere uygun eleman yetiştirme konusu insan gücü faktöründe incelenmiştir. Burada mesleki eğitimin hizmet götüreceği bireylerin durumları incelenmektedir.

Kapsam: Mesleki ve teknik öğretimin muhtemel öğrencileri aşğıdaki kategorileri kapsamaktadır,

4-6 Yaş-Ana Okulu Çağı

Ana Okuluna devam eden

Ana Okuluna devam edemeyen

7-11 Yaş-Temel Eğitim I. Dönem

Mezun üst öğrenime devam ediyor.
 Mezun işde çalışıyor
 Mezun olmadan ayrılmış

12-14 Yaş-Temel Öğretim II. Dönem

Mezun üst öğrenime devam ediyor
 Mezun işde çalışıyor
 Mezun olmadan ayrılan

15-17/18 Yaş-Orta Öğretim Çağı

Mezun üst öğretime devam ediyor
 Mezun işde çalışıyor
 Mezun olmadan ayrılan

17/18-19 Yaş Lisans Öncesi Yüksek Öğrenim

Mezun üst öğrenime devam ediyor
 Mezun işde çalışıyor
 Mezun olmadan ayrılan

20-21 Yaş-Lisans öğrenim Çağı

Mezun öğrenime devam ediyor
 Mezun işde çalışıyor
 Mezun olmadan ayrılan

Yetişkinler

Okuma yazma bilmez
 Okur-yazar mesleği yok
 Mesleği var.

İlkeler

Mesleki eğitim herkese açık olmalı, öğrenciye tercih yapma olanağı vermeli, sürekli, esnek ve bireysel gelişmeye yardım etmelidir. Meslek eğitimi gören öğrencilere mesleki rehberlik hizmetleri sağlanmalıdır.

Mesleki eğitim, bu eğitime ihtiyacı olan, istekli olan ve bundan yararlanabilecek durumda olan seçilmiş bir öğrenci grubuna uygulanmalıdır,

Meslek eğitimi özel grupların özel eğitim ihtiyaçlarına cevap vermeli, bu ihtiyaç hissedildiği zaman temin edilmeli ve öğrencilerin bu eğitimden en etkin biçimde yararlanabilecekleri tarzda uygulanmalıdır,

Yapılacak Çalışmalar

- 1- Mesleki rehberlik kavramı ilkökul öncesi eğitimden başlanarak bütün öğretim kademelerinde tam olarak tanıtılmalı ve gerekli uygulamalar yapılmalıdır, Programlar bu açıdan tekrar gözden geçirilmeli ve öğretmenlerin yetiştirilmesinde bu husus dikkate alınmalıdır,
- 2- Meslekler hakkında bilgi toplama, ve çeşitli eğitim düzeylerine yayma görevi bir sisteme bağlanmalıdır.
- 3- Bireylerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini ölçme araçları geliştirilmelidir, Gençlerin iş tecrübesi yoluyla meslek seçmelerine yardım etmek üzere basit mesleki beceriler programların kapsamına alınmalıdır.
- 4- Zamanında normal eğitim aşamalarından geçmeden işe girmek için başvuran genç ve yetişkinlerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini saptamak için ölçme araçları geliştirilmelidir,
- 5- Mezunların işe yerleştirilmesi ve iş içindeki başarılarının izlenmesi bir sisteme bağlanmalıdır,

MESLEKİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Giriş: Ülkenin kalkınması için önemli olan meslekler ve bu meslekler için geçerli yetenekler saptandıktan sonra bunların bir plan (eğitim programı) içinde öğrenciye kazandırılması gerekir. Okutulacak muhtevanın, uygulanacak motodun ve değerlendirme araçlarının bu esasa göre seçilmesi gerekir, Eğitim programı içindeki bütün faktörlerin zaman zaman değişen ihtiyaçlara göre gözden geçirilmesi gerekmektedir,

İlkeler

Programlarda yer alacak muhteva (bilgi, beceri ve tavırlar) bireyin yapacağı görevin analizi ile çıkarılmalıdır. Belirli geleneksel konular otomatik olarak programlara alınmalıdır.

Mesleklerde değişme çok hızlı olduğundan, program geliştirme devamlı bir süreç haline getirilmelidir. Program çalışmalarında "Program-Araştırma-Geliştirme" boyutları benimsenmelidir.

Program geliştirme çalışmalarına (analiz gözden geçirme ve geliştirme) işveren ve işçilerin katılması sağlanmalıdır.

Okulu bitiren mezunların iş başındaki başarılarının izlenmesi, program geliştirmenin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Mezunların başarısı, diğer yollarla yetişenlerin başarısı ile karşılaştırılmalıdır.

Belirli bir işe dönük eğitim, iş esnasında veya işe girmeye yakın verilmelidir,

Kapsam: Mesleki eğitim programları; öğretim kademelerine, alanlara, fonksiyonlarına, çalışma şartlarına ve uygulandıkları kurumlara göre aşağıdaki şekilde gruplandırılabilir.

Öğretim Kademelerine Göre:

- Okul öncesi
- İlkokul
- Temel eğitim
- Orta öğretim
- Orta öğretim sonrası
- Yüksek öğretim

Alanlara Göre:

- Endüstri
- Ev Ekonomisi
- Tarım
- Ticaret ve turizm
- Sağlık
- Mesleki Rehberlik
- Eğitici Personel
- Sosyal Hizmetler
- Din Eğitimi
- Mesleki Rehabilitasyon vb.

Fonksiyonlara Göre:

- Yöneltme
- Hazırlama (temel veya ileri)
- İş başında yetiştirme (temel, intibak)
- Geliştirme
- Teknisyen
- Yetişkinler Eğitimi vb.

Çalışma Şartlarına Göre:

- Tam gün
- Yarı zamanlı
- Kooperatif
- Akşam
- Çıraklık vb.

Programların Bağlı Olduğu Kurum:

Okul
Eğitim Merkezi
Eğitim Birimi
Eğitim ünitesi vb

Yapılacak Çalışmalar

1- Görevi analiz ederek program geliştirme kavramının benimsenmesi için (Merkez örgütü, Öğretmen okulları, hizmet içindeki öğretmenler) gayret gösterilmelidir. Fonksiyonel program kavramına, her düzeyde açıklık kazandırılmalı ve uygulama olanakları yaratılmalıdır.

2- Birbiri ile yakından ilişkili meslek grupları için müşterek bilgi, beceri ve tavırları kapsayan çekirdek programlar geliştirilmelidir.

3- "Meslek edinme ve meslek seçme" kavramının temel eğitim programlarındaki uygulama biçimi tespit edilmelidir.

4- Örgün ve yaygın eğitim programları arasındaki geçişler belirlenmelidir.

TESİS VE ARAÇ-GEREÇLER

Giriş: Öğrenme-Öğretme süreçleri belirli bir ortamda meydana gelmektedir. Bu ortam fiziki tesis, personel, eğitim araç ve gereçleri gibi öğelerden oluşur. Mesleki ve Teknik Öğretim yönünden atelye, laboratuvar ve derslikte bulunan makineler, takımlar ve diğer çeşitli araç ve gereçler öğrencinin etkileşimde bulunduğu bu çevreyi meydana getirirler. Öğrenme, öğrenci ve onu saran bu çevre ile karşılıklı etkileşim sonunda oluşur. Bu nedenle mesleki eğitimin planlanmasında bu öğelerin dikkate alınması gereklidir.

İlkeler

Mesleki ve teknik öğretim programları için gerekli tesis, makine, takım ve araçlar program amaçlarına göre tesbit edilmelidir. Mesleki eğitimde öğrenme-öğretme ortamı öğrencinin iş hayatında çalışacağı ortama uygun olmalıdır.

Eğitim programlarına uygun tesis ve donatım temini için eğitimcilerle mimar ve mühendisler arasında yakın işbirliği sağlanmalıdır.

Mümkün olan her konuda ve yerde endüstrideki tesislerden yararlanma olanakları araştırılmalıdır.

Kapsam: Mesleki eğitimde öğrenme-öğretme süreçlerini oluşturan ortam gerçek iş hayatından okul içi derslik çalışmalarına kadar çok geniş bir alanı ve çeşitli unsurları kapsamaktadır.

Yapılacak Faaliyetler

1- Programlar için gerekli makine, takım ve materyal seçerken iş hayatını temsil eden grupların katkısı sağlanmalı, değişen teknolojik koşullara uyum sağlamak için esnek bir sistem geliştirilmelidir.

2- Çeşitli düzeylerdeki programlar için makine ve takımlar yönünden asgari standartlar saptanmalıdır. Makine ve takımların hangi teknolojik düzeyi yansıtacağı belirtilmelidir.

3- Mesleklere göre "öğretim birimi"nin tanımı yapılmalıdır. Bir öğrenci için asgari alan ve takımlar nelerdir?

4- Endüstride mevcut tesis, araç ve gereçten öğretim maksadıyla yararlanarak kooperatif programlar geliştirmek için çalışmalar yapılmalıdır.

EĞİTİCİ PERSONEL

Giriş: Her çeşit eğitim programının temel unsuru eğitici personeldir. Programlar bu personelin elinde şekillenir ve anlam kazanır. Mesleki eğitimin planlanmasında eğitici personel sorunu önemle ele alınmalıdır. Çeşitli düzeylerdeki mesleki ve teknik öğretim programlarının etkinliği ve verimi eğitici, yönetici, denetici, mesleki rehber, okul endüstri koordinatörü ve diğer alanlarda yetişmiş eğitim uzmanlarının sayısına ve yetiştirme düzeyine bağlıdır. Mesleki ve Teknik Öğretim için kaynak teşkil eden, genel eğitim okullarındaki meslek öncesi eğitimi yürüten öğretmenlerin de bu kapsam içinde düşünülmesi gerekir.

İlkeler

Mesleki ve teknik öğretim programlarında çalışacak öğretmenlerin endüstri tecrübesi bulunmalıdır.

Çeşitli düzeylerdeki eğitici personel yetiştiren programlar arasında geçişler sağlanmalıdır.

Bütün eğitici personel ortak bir eğitim anlayışı içinde yetiştirilmelidir. Farklı eğitim programları için özel yetenekler gerekli olabilir. Fakat bütün bu personelin ortak yönü eğitimle ilişkili yeteneklerdir.

Eğitim personeli yetiştiren kurumların programları ile üniversite ve diğer akademik kuruluşların rogramları arasında ilişki kurulmalıdır.

Kapsam: Mesleki eğitimde eğitici personel konusu farklı mesleki kademeler ve çeşitli ihtisas alanlarını kapsamaktadır. Bu nedenle personel konusu çok yönlü bir sorun olarak ele alınmalıdır. Mesleki ve Teknik öğretim Sisteminde çeşitli yeteneklere sahip eğitici personel istihdam edilmektedir. Örneğin; öğretmen, yönetici, denetici, mesleki rehber, okul-endüstri koordinatörü gibi. Ayrıca programlara göre (mesleki, teknik) ve öğretim alanlarına göre (endüstriyel, ticaret çeşitli özelliklere sahip personele de ihtiyaç vardır.

Yapılacak Faaliyetler

1- Özellikle yaygın eğitim kurumlarında çalışacak öğretmenler için yeni kaynaklar aranmalıdır. Endüstride eğitici personel olarak görevlendirilebilecek insangücü potansiyeli saptanmalı ve eğitim alanına çekmek için tedbirler aranmalıdır.

2- Eğitim personelinin nitelik ve nicelik yönünden yetiştirilmesi belirli bir ana plana (kaynak bulma, seçme, yetiştirme, geliştirme, sosyal imkânlar) bağlanmalıdır. Bütün eğitici personelin (yalnız öğretmen değil) yetiştirilmesi için tedbirler alınmalıdır.

3- Eğitici personel için asgari standartlar ve geçişler saptanmalıdır.

4- Öğretmen yetiştirici kurumlar çeşitli prgramlar için gerekli öğretim materyalini ve eğitim araçlarını geliştirmede liderlik görevi yapmalıdır.

5- Eğitim sisteminde görevli bütün personelin (okul, endüstri koordinatörü Mesleki rehber vb.) eğitimin verimini ve etkinliği arttırdığı kabul edilmeli, kanun ve yönetmelikler (özellikle mali yönden) bu yönde düzenlenmelidir.

DEĞERLENDİRME

Giriş: Herhangi bir faaliyetin planlanmış olan hedeflere ne dereceye kadar ulaşmakta olduğu ve bu görevi ne oranda etkin ve ekonomik olarak yerine getirdiği hakkında hükme varabilmek için değerlendirme yapmak zorunludur. Mesleki ve Teknik Öğretimin planlanmasında da eğitim faaliyetlerinin belirli bir sitem içinde değerlendirilmesi gerekir. Bu anlamda değerlendirme mesleki ve Teknik Öğretim

Sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır. Mesleki ve Teknik Öğretim Sisteminin görevi sadece bireylerde belirli yetenekleri geliştirmek değildir. Yetiştirdiği bireylerin çalıştıkları alandarda başarılarını izlemek ve yapılan faaliyetleri düzeltmek de sistemin görevleri arasındadır.

İlkeler

Değerlendirme, programın amaçlarını ve özelliklerini dikkate alınmalıdır.

Mesleki eğitim programlarının amacı hem iş hayatının istediği yetenekte bireyleri yetiştirmek ve hem de bireyin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini tatmin etmektir. Programların değerlendirilmesi bu iki faktörü dikkate alınarak yapılmalıdır.

Kapsam: Değerlendirme çeşitli düzeylerde yapılmalıdır:

Dersi değerlendirme

Programı değerlendirme

Kurumu değerlendirme

Sistemi değerlendirme.

Çeşitli düzeylerdeki değerlendirmede dikkate alınacak bazı etkenler şunlardır.

Dersi Değerlendirme

Amaçlara ulaşma

Etken faktörler

Öğrenci Başarısı

Programı Değerlendirme

Zaman faktörüne göre:

Hemen değerlendirilecek yetenekler

Orta vadede (3 yıl içinde) değerlendirilecek yetenekler

Uzun vadede değerlendirilecek yetenekler.

Programdan etkilenen gruplara göre

Öğrenciler (direkt etkileşim)

Diğerleri-İşveren, veli v. b. (indirekt etkileşim)

Programdan beklentilere göre

Eğitim yönünden (toplumda ne kadar insan bu eğitimden yararlanabilmektedir.)

Psiko-sosyal yönden (programa karşı öğrenci ve toplumun tavırları)

Ekonomik yönden (mezunların kazançları, birim bir ünitenin işçilik ücreti)

Kurumu Değerlendirme

Amaçlara ulaşma
Etken faktörler
Sisteme katkısı

Sistemi Değerlendirme

Öğrenci oranında artış
İş hayatının ihtiyaçlarını karşılama
Her kabiliyetin önünü açma
Programı terk oranı ve nedenleri
Gerekli yeteneklere sahip mezunların oranı
Yetiştikleri alanda çalışma oranı
Meslekte ilerleme motivasyonu
Yetiştikleri meslekte başarılı olanların oranı.

Yapılacak Faaliyetler

1- Mezuniyetten sonra yetiştirildikleri alanla ilişkili mesleklerde çalışanların sayısı, ekonomik durum, askerlik, iş bulma olanakları gibi etkenler dikkate alınarak çalışabileceklerin sayısı ile karşılaştırılmalı.

2- Yetiştigi alanla ilişkili mesleklere giren eski mezunların kendi ilgi, istidat ve kabiliyetlerini ne dereceye kadar tatmin ettikleri saptanmalıdır.

3- İşverenlerin mezunlar hakkındaki kanaatları saptanmalıdır.

4- Yüksek öğretime geçen gençlerin başarıları izlenmelidir.

MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİMDE ÖRGÜTSEL YAPI

Okul ve işyeri gibi değişik yerlerde ve süre bakımından farklı devrelerde yapılmak zorunda olan Mesleki ve Teknik Öğretim çok çeşitli değişkenlerle etkileşim halindedir. Bu nedenle mesleki eğitimde hem çeşitliliği muhafaza etmek ve hem de varılacak hedefler ve kalite yönünden bütünlüğü korumak için esnek ve duyarlı bir örgütsel yapıya ihtiyaç vardır. Sistemin bütünü içinde eğitim yapan her kurumun, örgütsel yapı içindeki yeri ve sorumluluğunu açık olarak belirtmek zorunludur.

Bu kısımda önce mesleki eğitim sürecinin çeşitli aşamalarının (meslek öncesi temel mesleki eğitim, ileri mesleki eğitim, sürekli eğitim)

prensip olarak, hangi sistemlerin sorumluluğu altında olması gerektiği incelenmekte; ulusal, bölgesel, yapısal ve kurumsal düzeylerdeki örgütsel yapı hakkında temel bazı öneriler üzerinde durulmaktadır.

Mesleki eğitim sisteminde meslek öncesi eğitim, temel mesleki eğitim, intibak eğitimi, ileri meslek eğitimi ve alan değiştirme eğitimi gibi birbirine dayalı kademelerin mevcut olduğu daha önce belirtilmişti. Nitelikleri itibariyle, genel olarak meslek öncesi eğitim ve temel mesleki eğitim örgün eğitim sisteminin; intibak eğitimi, ileri meslek eğitimi ve alan değiştirme eğitimi de istihdam sisteminin sorumluluğu altında yürütülmeye uygun düşmektedir.

Türkiye gibi hızlı değişme içinde bulunan bir ülkede Mesleki ve Teknik Öğretim katı bir merkezi sistem ve esnek olmayan bir merkezi planlama anlayışı ile başarılı olamaz. Koşullar bölgeden bölgeye ve meslek alanlarına göre hızla değişmektedir. Mesleki ve Teknik Öğretim Sisteminin hızla değişen koşullara uyumunu sağlamak için örgüt yönünden esaslı tedbirler gereklidir. Bu raporda önerilen tedbirler şu ana noktalarda toplanmaktadır.

Mesleki eğitim yapan kurumlar saptanacak belirli eğitim standartlarına uymak şartıyla, bugüne nazaran daha bağımsız hale getirilmelidir. Merkez örgütündeki birçok yetkinin kurumlara devredilmesi gerekir. Ancak bu gerçekleştirildiği takdirde kurumlar teknolojik değişikliklere ayak uydurabilirler. Merkez örgütünün yetki ve sorumluluğu, meslek eğitimi yapan kurumlara devredilirken, sorunlara yerinde çözüm getirebilecek nitelikte olan uzman elemanlarla sistemin takviye edilmesi gerekir.

Eğitim sisteminin kendi içinde “kısır döngü” meydana getirmemesi için, Mesleki ve Teknik Öğretim Sisteminin kendisini saran diğer sistemlerle doğrudan doğruya etkileşim içinde olması gerekir. Bu etkileşim örgütsel yapı ile zorunlu ve fonksiyonel hale getirilmelidir.

Plan hedefleri açısından bakıldığında örgün eğitim hizmeti olarak Milli Eğitim Sisteminin orta öğretim kesiminde yirmi yıllık perspektif içinde gençlerin yüzde 65'ine temel mesleki eğitim ve yüzde 100'üne de meslek öncesi eğitim hizmetinin götürülmesi gerekir. Bugünkü örgütsel yapı ve işleyiş içerisinde ne genel eğitim kurumları ve ne de mesleki eğitim kurumları bu hizmeti yerine getirebilecek durumda değildir. Bu hizmeti yerine getirebilmek için genel eğitim kurumları meslek öncesi eğitim sorumluluğunu yüklenmelidir. Mesleki Teknik Öğretim kurumlarının bir yandan ileri meslek eğitimi hizmetini istihdam sek-

törüne bırakarak faaliyetlerini temel mesleki eğitimle sınırlaması diğer yandan da meslek öncesi eğitim hizmetini götürebilmek için genel eğitim kurumlarına yardımcı olması gerekir. Bu yeni hizmet götürme biçiminin örgüt açısından görünüşü ana hatlarıyla şöyledir:

Örgütlenmede, geleneksel anlayışa göre alışılmış bir yapıdan çok, götürülecek hizmet esas alınmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesi içerisinde yeniden örgütlenmenin Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı etrafında ve yukarıda belirtilen yeni hizmet anlayışı içinde oluşturulması gerekir.

Gerek iş içinde yapılan ve gerekse örgün mesleki eğitimin istihdam sistemine devredeceği ileri mesleki eğitimi hizmetlerini daha yaygın ve etkin biçimde götürebilmek için yeni bir örgütsel yapının oluşturulması zorunludur. Bu örgütsel yapı, Türkiye'de çeşitli sektörler tarafından yapılan tüm mesleki eğitim hizmetlerini kapsamına alacak şekilde geniş tutulmalıdır.

Mesleki Eğitim Kurumu olarak adlandırılabilen olan bu örgütsel yapının eğitim sistemi ile etkileşimi ulusal, bölgesel, yöresel düzeylerde kurulacak mesleki eğitim kurumları ile gerçekleştirilmelidir. Bu örgütsel yapıda istihdam sisteminin eğitim sistemini hedefler ve hizmet yönünden etkilemesi esas alınmalıdır.

ULUSAL MESLEKİ EĞİTİM KURUMU

Ulusal düzeyde kurulacak olan Mesleki Eğitim Kurumunun teşkilinde aşağıdaki grupların dikkate alınması gerekir.

Devlet Planlama Teşkilatı

- Uzun vadeli planlama
- Sektörlerdeki gelişmeler
- Mali olanaklar

Milli Eğitim Bakanlığı

- Örgün ve Yaygın Mesleki eğitim arasındaki geçişler
- Bütünlük ve denkliğin sağlanması

Çalışma Bakanlığı

- Çalışma hayatı ile ilgili sorunlar
- Kısa vadeli insangücü arz ve talebi
- Yurt dışına giden ve gelen işçi sorunları

Sanayi Bakanlığı

Yatırımlar
Teknoloji düzeyi
İnsangücünün özellikleri

Diğer Bakanlıklar

Hizmet öncesi eğitim kurumları
Hizmet içi eğitim birimleri

Üniversite, Akademi ve Yüksek Okullar

Araştırma
Yayın
Öğretim
Danışmanlık

Bilimsel Araştırma Kurumları ve Mesleki Kuruluşlar (TB TAK,
(MPM, TMMB)

Araştırma
Yayın
Danışmanlık

Özel Eğitim Kurumları

Özel Okullar
Eğitim Dernekleri
Eğitim Vakıfları

Türkiye İşçi Konfederasyonu

İşçi sorunları
Hizmet içi eğitimi

Kamu ve Özel Sektör (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu vb.)

Mali destek
Hizmet içi eğitim
Danışmanlık
Personel, tesis ve araç-gereç yardımı

Küçük esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu

Mali destek
Hizmet içi eğitim
Danışmanlık
Personel ve araç-gereç yardımı

Mesleki Eğitim Kurumunda görev alacak üyelerin seçim şekli, üyelikten ayrılmaları ve her sektörün ne ağırlıkta kurumda temsil edileceği örgütle ilgili yapılacak çalışmalar sonunda saptanmalıdır.

Mesleki Eğitim Kurumu özel yasasına göre kurulmuş yarı özerk bir kuruluş olmalıdır. Bu kurumun yetki ve sorumlulukları ile iç yapısı ayrıca çalışma konusu yapılmalıdır. Mesleki Eğitim Kurumu eğitimde birliği sağlamalı ve eğitim sisteminin değişen koşullara uyumunu hızlandırmalıdır. Mesleki Eğitim Kurumunun, eğitimde bütünlüğü bozması ve Eğitim Sisteminin kısır döngüsü içine girmemesi için tedbirler alınmalıdır.

Görevleri: Mesleki Eğitim Kurumu, mesleki eğitimle ilgili ulusal politikanın ve ilkelerin saptanmasını ve geliştirilmesini, kaynakların ulusal hedeflere yönlendirilmesini ve mesleki eğitim yapan kurumlar arasında koordinasyonu sağlar. Kurumun en önemli görevlerinden birisi de ülke düzeyinde geçerli olan asgari eğitim standartlarını saptamak ve uygulamasını denetlemektir. Meslek eğitiminin okul, fabrika, sendika, gönüllü ve mesleki kuruluşlar gibi çeşitli yerlerde yapılabileceği, örgün ve yaygın eğitim yaklaşımının uygulanabileceği esas olarak kabul edilmişti. Çeşitli kuruluşlar tarafından yürütülen mesleki eğitimde birliğin ve bütünlüğün sağlanması ve bireyin önünü kapatmamak için mesleki eğitim sürecini etkileyen faktörlerin kontrol edilmesi zorunludur. Bu nedenle süreci etkileyen faktörler (öğretmen, tesis, program vb.) için asgari standartların geliştirilmesi ve kuruma bağlı elemanlar tarafından denetlenmesi gerekir.

Mesleki Eğitim Kurumunun ve buna bağlı olarak çalışacak alt ünitelerin bazı temel görevleri şunlar olabilir:

- 1- Ulusal amaçları, prensipleri ve hedefleri dikkate alarak Mesleki ve Teknik öğretim planlaması yapmak.
- 2- Saptanmış olan ulusal amaçlara göre alternatifleri ve stratejiyi saptamak.
- 3- İnsangücü ihtiyaç ve kaynaklarına ilişkin verileri toplamak ve bunlardan yararlanma biçimini belirtmek.
- 4- Öncelikleri tayin etmek.
- 5- Kurumlar ve birimler arasında iş bölümü yapmak ve koordinasyonu sağlamak.
- 6- Dış teknik yardımın ulusal hedeflere en uygun biçimde kullanılmasını temin etmek.

- 7- Mesleki ve Teknik Öğretimle ilgili araştırma yapmak veya yaptırmak.
- 8- Eğitim sürecine ilişkin aşağıdaki faktörler hakkında standartları geliştirmek.
 - Eğitici Personel
 - Öğrenci Vasıfları
 - Bina, tesis ve araçları
 - Hedefler
 - Muhteva
 - Metot
 - Değerlendirme
 - Kitap ve yazılı kaynaklar v. b.
- 9- Saptanan eğitim standartlarına kamu ve özel kesimin uymasını sağlamak ve denetlemek.
- 10- Yıllık çalışma faaliyetleri yayınlamak ve önerilerde bulunmak.

Mesleki Eğitim Kurumunun bünyesinde özellikle bulunması gerekli ünitelerden bazıları Meslekleri Analiz ve Sınıflandırma Merkezi, Araştırma ve Geliştirme Merkezi, Denetleme ve Danışma Kurulları gibi birimlerdir. Bunların görev ve fonksiyonları şöyle özetlenebilir:

Meslekleri Analiz ve Sınıflandırma Merkezi: Mesleklerin sınıflandırılması ve sınırlarının belirtilmesi, mesleki eğitim için önemlidir. Çok kapsamlı ve zaman içinde değişimlere uğrayacak böyle bir görev, devamlı çalışmayı gerektir. Bu bakımdan Mesleki Eğitim Kurumuna bağlı devamlı bir merkezin kurulması zorunlu görülmektedir. Bu merkez aynı zamanda meslek seçme çağındaki gençlere yardım etmek üzere, meslekleri tanıtıcı broşür, film, diya gibi çeşitli materyali hazırlamalıdır.

Araştırma ve Geliştirme Merkezi: Mesleki ve teknik öğretim yapısı itibariyle sürekli olarak değişme içindedir. Bu bakımdan hizmetlerin araştırmalarla desteklenmesi zorunludur. Bugün yapılan araştırma ve planlama çalışmaları büyük oranda örgün eğitime, özellikle genel eğitime dönüktür. Mesleki eğitimi kapsayan çalışmalar çok sınırlıdır. Bu bakımdan Mesleki ve Teknik Öğretimle ilgili sorunlara çözüm getirebilmek amacıyla bir Araştırma ve Geliştirme Merkezinin kurulması zorunlu görülmektedir.

Denetleme Kurulu: Mesleki Eğitim Kurumu tarafından saptanan standartların çeşitli kuruluşlardaki uygulanma biçimini izler ve geliştirme çalışmaları yapar.

Danışma Kurulları: Mesleki Eğitim Kurumunun alacağı kararlara yardım etmek üzere milli düzeyde danışma kurulları kurulmalıdır. Bu kurullar alanlara ve meslek esasına göre örgütlenmelidir. Danışma kurullarının yapması gerekli bazı görevler şunlar olabilir.

1. Bugünkü ve gelecekteki insangücü ihtiyaçlarının saptanmasına yardım etmek.
2. Mesleki eğitim standartlarının saptanmasına ve değişen koşullara göre geliştirilmesine yardım etmek.
3. Belirli olan mesleki eğitim ihtiyaçlarının ne şekilde karşılanacağı hususunda tavsiyelerde bulunmak.
4. İşe girebilmek için öğrencilerin kazanması gerekli asgari yetenekler hakkında tavsiyelerde bulunmak.
5. Mesleki ve Teknik Öğretim Sisteminin değerlendirilmesine yardım etmek.

BÖLGESEL VE YÖRESEL MESLEKİ EĞİTİM KURUMLARI

Çeşitli kuruluşların meslek eğitimi yapabilecekleri fakat bu eğitimi yapan her kurumun asgari eğitim koşullarını yerine getirmesi esas olarak benimsenmiştir. Ekonomik ve teknolojik koşullar bölgelerin özelliklerine göre bölgesel mesleki eğitim kurumlarının ulusal düzeydeki asgari standartların üzerinde ilâve standartlar geliştirmelerini zorunlu hale getirebilir. Ulusal, bölgesel ve yöresel düzeylerde kurulan mesleki eğitim kurumlarının denetleme görevleri vardır. Ancak buradaki görevler farklı düzeylerde. Ulusal düzeyde yapılan denetlemeler asgari standartlarla ilgilidir. Bölgesel ve yöresel düzeylerde yapılan çalışmalar, ulusal düzeydeki asgari standartlara ilâve olarak yöresel koşullara göre denetim yapmaktır.

Bölgesel Düzey: Ekonomik esasa göre düzenlenecek bölgelerin mesleki eğitim sorunlarını çözmek üzere Mesleki Eğitim Bölge Kurulları kurulmalıdır. Bu kurullar da Milli düzeyde olduğu gibi kendisine bağlı organlar kurabilirler.

Yöresel Düzey: Yöresel düzeyde mesleki eğitim sorunlarını çözmek için yöresel mesleki eğitim kurumları kurulmalıdır. Ayrıca Örgün Mesleki ve Teknik Öğretim Okullarının çevre ile daha sıkı işbirliği yapmalarını sağlamak için danışma kurulları ve okul-endüstri koordinatörü birimleri sisteme yerleştirilmelidir. Bu birimler örgün Mesleki ve Teknik Öğretimin değişen teknolojik koşullara uyumunu kolaylaş-

tırır. Büyük Mesleki ve Teknik Öğretim Okullarında okul sorunları ile ilgili olarak “Okul Danışma Kurulu”, program düzeyindeki sorunlarla ilgili olarak “Meslek Danışma Kurulu” kurulmalıdır.

Görevleri

- 1- İnsangücü ihtiyaçlarının saptanmasına yardım etmek.
- 2- Milli düzeyde saptanan standartların uygulanmasını sağlamak ve denetlemek.
- 3- İhtiyaca göre Bölgesel Yöresel düzeylerde standartları geliştirmek.
- 4- Eğitim programları hakkında tavsiyelerde bulunmak.
- 5- Kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak.
- 6- İnsangücü ihtiyaçları ile kaynaklar arasında denge sağlamak.

Yapılacak Çalışmalar: Ülkemizde halen kurulmuş olan bir Mesleki ve Teknik Öğretim Sistemi mevcuttur. Örgütle ilişkili olarak yapılacak çalışmalar, mevcut örgütlenmeyi dikkate almalı ve sisteme değişen koşullara uyum sağlayacak bir esneklik getirmelidir.

- 1- Milli düzeyde kurulacak örgüt biçimini saptamak ve bununla ilgili yasanın çıkmasını sağlamak.
- 2- Bölgesel ve yöresel düzeylerde örgüt biçimini saptamak ve bunu kanunlaştırmak.
- 3- Örgün mesleki ve teknik öğretimde yetki ve sorumluluğun eğitim kurumlarına devredilmesi gerekir. Bu suretle örgün mesleki eğitim kurumları çevreleriyle daha iyi bir etkileşim içinde çalışabilirler. Merkez örgütünden kurumlara devredilecek sorumlulukları saptamak için çalışma yapılmalıdır.

MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİMİN FİNANSMANI

Devlet bütçesi yanında Mesleki ve Teknik Öğretimin kamu ve özel sektör tarafından mali yönden desteklenmesi sağlanmalıdır. Yapılacak mali katkının miktarından çok ilke olarak benimsenmesi önemlidir. Bu suretle Mesleki ve Teknik Öğretim Sistemi ile ekonomik sistem arasındaki ilişkiler daha gerçekçi bir ortamda yürütülebilir. Özel sektörün mali yönden destekleme biçimi genel bir vergi politikasından ziyade yöresel kurumlara katkı ve teşvik tedbirleri ile sağlanmalıdır.

PLANLAMADA DİKKATE ALINACAK FAKTÖRLER

Raporun bundan önceki bölümlerinde Mesleki Teknik Öğretim Sisteminin üst ve alt sistemlerle etkileşimi dikkate alınarak her değişkenle ilgili olarak yapılması gerekli çalışmalar belirtilmiştir. Bu kısımda daha önce açıklanmış olan ve yapılması önerilen çalışmaların her biri ile ilişkili ve öncelikleri dikkate alınarak toplu olarak listesi verilmektedir.

Mesleki ve Teknik Öğretim Sistemini çağdaş koşullara göre çalışır duruma getirmek, verim ve etkinliğini arttırmak, sistemi tam olarak kontrol etmek ve gelecek için tahminlerde bulunmak çok güçtür. Sistemi etkileyen birçok değişken mevcuttur. Bütün bunları kontrol etmek mümkün değildir. Ancak kritik noktalarda yeterli ve güvenilir veri bulunursa sistemi ana hatlarıyla yönetmek imkan dahilinde olabilir. Ayrıntılar daima sorunun çıktığı noktada sistemin bütünlüğünü bozmayacak şekilde çözümlenebilir. Aşağıda Mesleki ve Teknik Öğretim yönünden kritik olan ve planlama çalışmalarında dikkate alınması gerekli noktalar listelenmiştir. Bu listenin tam olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Bugün önemli olan bir faktör koşullar değiştikçe değerini kaybedebilir.

Normal şartlarda Mesleki ve Teknik Öğretimi etkileyen her faktör için "araştırma", "geliştirme", "deneme", "yayma", ve "değerlendirme" aşamalarının izlenmesi gerekir. Ancak bugünkü koşullar altında bir değişken hakkında yeterli veri varsa doğrudan doğruya "geliştirme" safhasından başlanabilir. Eğer geliştirilmiş bir model varsa doğrudan doğruya "deneme" aşamasına girişebilir. Değişkenler hakkında bu hususların takdiri, planlamayı yapacak gruba bırakılmıştır. Burada kritik olan noktalara değinilmekle yetinilmiştir.

Planlama çalışmalarında dikkate alınması gerekli faktörler iki grupta listelenmiştir. Birinci grupta mesleki ve teknik öğretim sistemini bir bütün olarak çalışabilir duruma getirmek için yapılması gerekli faaliyetler belirtilmiştir. Bunlar öncelikle ele alınması gerekli konulardır. İkinci grupta ise sistemin verimini ve etkinliğini geliştirici faaliyetler listelenmiştir.

SİSTEMİ ÇALIŞIR DURUMA GETİRMEK İÇİN YAPILACAK ÇALIŞMALAR

- 1- Genel eğitim, örgün ve yaygın mesleki eğitim bir bütün olarak ele alınıp sistem içindeki yatay ve dikey geçişler için gerekli temel ölçütler saptanmalıdır.

- 2- Ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasal hedefleri yönünden öncelik gerektiren mesleklerden başlamak üzere meslek kategorileri için (yarı vasıflı işçi, yetişkin işçi, usta, teknisyen) aranılan yetenekler saptanmalı ve tarafların buna uyması sağlanmalıdır.
- 3- Kritik olan mesleklerden başlamak üzere her meslek içinde farklı düzeylerde çalışan grupların yetki ve sorumlulukları belirtilmeli ve ilerleme yolları saptanmalıdır.
- 4- Milli düzeyde kurulacak örgüt biçimini saptamak ve bununla ilgili yasanın çıkmasını sağlamak.
- 5- Bölgesel ve yöresel düzeylerdeki örgüt biçimini saptamak ve bunu kanunlaştırmak.
- 6- Örgün Mesleki ve Teknik Öğretim Sistemi içinde merkez örgütünden eğitim kurumlarına devredilecek yetki ve sorumlulukları saptamak ve bunu uygulamak.
- 7- Kamu ve özel sektörün mesleki ve teknik öğretimi mali yönden destekleme biçimini saptamak ve bunu kanunlaştırmak.
- 8- Çeşitli düzeylerdeki programlar için makine ve takımlar yönünden asgari standartlar saptamak,
- 9- Mesleklere göre bir öğrenci için asgari alan ve takımları belirten "öğretim birimi" nin tanımı yapılmalıdır.
- 10- Eğitici personel için asgari standartlar ve geçişler saptanmalıdır.
- 11- Bireyin yetiştirileceği görevi analiz ederek program geliştirme kavramını her düzeyde benimsetici ve uygulayıcı tedbirler alınmalıdır.

SİSTEMİN VERİMİNİ VE ETKİNLİĞİNİ ARTIRMAK İÇİN YAPILACAK ÇALIŞMALAR

- 12- Kalkınma hedefleri bakımından kritik olan alanlara yeterli sayı ve kalitede bireyleri cezbedebilmek için teşvik tedbirleri saptanmalı ve tedbirler değişen koşullara göre ayarlanmalıdır.
- 13- Temel eğitim (meslek öncesi eğitim) geleneksel alan kalıplarından çıkarılarak endüstriyel bir toplumun fertlerinde bulunması gerekli bilgi, beceri ve tavırları geliştirecek şekilde mesleki ve teknik öğretimi destekler duruma getirilmelidir.

- 14- Mesleki rehberlik kavramı ilk okul öncesinden başlanarak bütün eğitim kademelerinde tanıtılmalı ve gerekli uygulamalar yapılmalıdır. Programlar bu açıdan tekrar gözden geçirilmelidir. Öğretmenlerin yetiştirilmesinde bu husus dikkate alınmalıdır.
- 15- Meslekler hakkında bilgi toplama, mevcut bilgileri yenileme ve çeşitli eğitim düzeylerine uygun olarak yayma görevi bir sisteme bağlanmalıdır.
- 16- Bireylerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini ölçme araçları geliştirilmelidir. Gençlerin iş tecrübesi yoluyla meslek seçmelerine yardım etmek üzere basit mesleki beceriler programların kapsamına alınmalıdır.
- 17- Zamanında normal eğitim aşamalarından geçmeden ise girmek için baş vuran genç ve yetişkinlerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini saptamak için ölçme araçları geliştirilmelidir.
- 18- Birbiri ile ilişkili meslek grupları için müşterek bilgi, beceri ve tavırları kapsayan çekirdek programlar geliştirilmelidir.
- 19- "Meslek edinme ve meslek seçme" kavramının temel eğitim programlarındaki uygulama biçimi tespit edilmelidir.
- 20- Endüstrideki araç, gereç ve makinelerden öğretim amacıyla yararlanmak amacıyla kooperatif programlar uygulanmalıdır.
- 21- Özellikle yaygın eğitim kurumlarında çalışacak öğretmenler için yeni kaynaklar aranmalıdır. Endüstride eğitici personel olarak görevlendirilebilecek insangücü potansiyeli saptanmalı ve eğitim alanına çekmek için tedbirler aranmalıdır.
- 22- Eğitim personelinin nitelik ve nicelik yönünden yetiştirilmesi belirli bir ana plana (kaynak bulma, seçme, yetiştirme, geliştirme, sosyal imkânlar) bağlanmalıdır. Bütün eğitici personelin (yalnız öğretmen değil) yetiştirilmesi için tedbirler alınmalıdır.
- 23- Mezunların başarı durumlarını izlemek devamlı bir süreç haline getirilmelidir.

Sistemi çalışabilir duruma getirmek için yapılacak çalışmalar incelendiğinde (baştaki onbir faktör) mesleki ve teknik Öğretim sistemini günün koşullarına göre çalışabilir duruma getirmek için maddi olanakların en kritik faktör olmadığı görülmektedir. Sadece maddi yardım sağlamak suretiyle Mesleki ve Teknik Öğretimin sorunları çözümlenemez. Sorunların birçoğu yüzeysel tedbirleri aşarak, geleneksel değerlerin tekrar gözden geçirilmesi ve yeni değerlerin hukuki teminat altına alınmasıyla ilgilidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Alkan, Cevat. *Mesleki ve Teknik Öğretimde Reform*. Ankara: Baylan Basım ve Ciltevi, 1971
- A Master Plan For higher education in Illinois*, Borad of Higher Education Room 600 State House, Springfield, Illinois, July, 1964.
- Burt, Samuel M., *Industry And Vovational-Technical Education, A Study of Industry Education-Advisory Committees*, New York: MvGraw-Hill Book Company, 1967.
- Botoms, Gene ve George L. Okelley (Çev. Cevat Alkan) “*Bir Gelişim Süreci Olarak Mesleki-Teknik Eğitim*” Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı : 1-2 Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1972.
- EDUCATION FOR A CHANGING WORLD OF WORK, Report of the Panel of Consultants on Vovational Education, Prepared at the Request of the President of the United States. H. E. W. Office of education, U. S. Government Printing office Washington: 1964.
- Emerson, Lynn A. (Çev. H. Doğan ve diğerleri) *Ortaöğretim Sonrası Teknisyen Eğitimi* M. E. B. Etüd ve Programlama Dairesi, 1970.
- Gregoire, Roger. *Vocational Education* Paris: OECD, 1967.
- Harbison, F., Çev. Hıfzı Doğan, *Eğitim Planlaması ve İnsan Kaynağını Geliştirme*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1973.
- Mesleki ve Teknik Öğretimde Verimlilik Semineri*, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik, Öğretim Müsteşarlığı ve Milli Prodük-tivite Merkezinin işbirliğiyle 8-13 Mayıs 1972 tarihleri arasında düzenlenen seminer bildiri ve tutanakları Milli Prodük-tivite Merkezi Yayınları: 124, Ankara, 1973.
- Milli Eğitim Bakanlığı, *Milli Eğitim Reformu Statejisi ve Koordinasyon Komisyonu, Eğitim Reformunda Strateji ve Yöntem*, Ankara: 1971.
- Milli Eğitim Temel Kanunu*, 24 Haziran 1973 Tarih ve 14574 Sayılı Resmi Gazete.
- Prosser, Charles, A., and Allen, Charles R. *Vocational Education in a Democracy*. Ney York: Appleton Century, 1965.

- Sıdal, Cavit (Çev.) *Mesleki Eğitim*, A. B. D. Eğitimi İnceleme Milli Cemiyetinin Altmış Dördüncü Yıllığı, Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii, 1971.
- Tuna, Orhan *Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim*, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No: 19, Ankara: Ayyıldız Matbaası A. Ş. 1973.
- Stanley, Eugene. *Planning Occupational Education and Training For Development* New York: Praeger Publishers, 1971.
- T. C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, *Yeni Strateji ve Kalkınma Planı - Üçüncü Beş Yıl, 1973-1977*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, Yayın No. DPT: 1272, 1973.
- Venn, Grant. *Man, Education and Manpower* Washington: American Association of School Administrators, 1970.
- Warren, Hugh (Çev. Yusuf ÖnerToy) *On Avrupa Ülkesinde Mesleki ve Teknik Öğretim*. Matbaa Sanat Enstitüsü, İstan. 1971.